

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra dogmatické teologie

Irena Dörrová

CHRISTOLOGIE V DÍLE

Dr.Ph JOSEFA ČEŇKA Z WARTENBERKU

(1765-1843)

Bakalářská práce

Vedoucí práce: profesor Ctirad V. Pospíšil Th. D.

PRAHA 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci, kterou předkládám, vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny použité zdroje, ze kterých jsem čerpala poznatky.

Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.

Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze 20. dubna 2015

Irena Dörrová

Bibliografická citace

Christologie v díle Josefa Čenka z Wartenberku (1765-1843); rukopis/ bakalářská práce Irena Dörrová; vedoucí práce prof. Ctirad Václav Pospíšil Th. D.

Anotace

Dr. Ph. Josef Čeněk z Wartenberku, je pomocným biskupem v královéhradecké diecézi, ze které je povolán do Salzburgu. Nacházíme se s ním v rakouském mocnářství, v době josefinismu, neklidné době první poloviny devatenáctého století. Pan Josef Čeněk vstupuje aktivně do možností doby obrození a využívá ji k vydání několika knih Kázání v českém jazyce, aby mohl věřící více formovat a přivádět je k hlubšímu poznání katolické víry. V práci sledujeme, jeho pojetí christologie, to jakým způsobem chápe osobu Ježíše Krista a jak ji prezentuje svým posluchačům.

Klíčová slova: Josef Čeněk z Wartenberku; christologie, Ježíš Kristus; kázání

Počet znaků : 96 883

Abstract

With Dr. Josef Čeněk of Wartenberk, auxiliary bishop in the Diocese of Hradec Králové, later of Salzburg, we find ourselves in the Austrian Empire, at the time of Josephinism, in a turbulent era of the first half of the nineteenth century. Josef Čeněk enters actively into the era of national revival, when it is possible for him to publish several volumes of his Sermons in Czech language, in order to shape believers and bring them to deeper knowledge of the Catholic faith. In this work, we follow his concept of Christology, how he understands the person of Jesus Christ and how he presents him to his believers.

Keywords: Josef Čeněk of Wartenberk; Christology; Jesus Christ; Sermons

Poděkování:

Děkuji, s velkou úctou svému školiteli a profesorovi Ctiradu V. Pospíšilovi nejen za pomoc při vedení této bakalářské práce, ale i jeho profesionální a lidskou odpovědnost pedagoga, jeho pochopení a vstřícný přístup k studentům, při předávání znalostí teologie.

Současně děkuji své dceři i celé rodině za podporu, kterou mi věnovali při studiu na teologické fakultě a dále Katedrální kapitule, při chrámu svatého Ducha v Hradci Králové, za vstřícnost a umožnění nahlížet do fondu kapitulního archivu.

Obsah:

Úvod	7
1. Život a dílo Čeňka z Wartenberku	9
1.1. Dobový kontext	9
1.2. Životní osudy Čeňka z Wartenberku	13
1.3. Dílo a struktury kázání obecně	15
2. Christologická analýza kazatelského díla Čeňka z Wartenberku	17
2.1. Biblická christologie	18
2.1.1. Starozákonní předpoklady christologie	19
2.1.2. Christologické tituly	21
2.1.3. Tajemství Ježíšova života	34
2.2. Témata systematické christologie	45
2.2.1. Prameny – patristické – magisteriální	45
2.2.2. Vtělení – kenóze - hypostatická.unie	45
3. Závěr	53

Úvod

V bibliografické studii profesora C.V. Pospíšila Th.D. o podobách české teologie devatenáctého a dvacátého století: „Různé podoby české trinitární teologie a pneumatologie 1800 – 2010“ s podtitulem „Tvářnosti české katolické trojiční teologie a pneumatologie 1800 – 1989“ lze sledovat, jak se rozvíjela a prezentovala česká katolická teologie. Mimo jmen známých teologů tohoto období, což byli v této době kněží, však zde čteme také jména nám zcela neznámá. Bylo pro to pro mě výzvou k jednomu z těchto jmen, u kterého je v textu knihy C. V. Pospíšila uvedeno pouze stručné sdělení, že o autorovi není nic známo, se pokusit přiřadit ke jménu jeho příběh a dílo. Přitom se nad tímto dílem zamyslet.

Je nutné konstatovat, že Dr. Ph. Josefa Čeňka z Wartenberku byl především knězem rakouského mocnářství v devatenáctém století, které je časem velkých společenských změn, dobou romantismu a josefinismu, v Čechách je významnou dobou obrozenou. V okamžiku kdy jsem si vybrala analyzovat dílo právě tohoto autora, věděla jsem o něm z výše uvedené bibliografie pouze to, že je autorem dvou publikací knih kázání, a jsou to právě kazatelská díla, která nám mohou ilustrovat nejen pastorační práci tehdejších kněží, ale podávají nám především svědectví o teologickém vnímání a náhledu autora.

Jedním z nejdůležitějších základů pro víru křesťana a jeho život, pro jeho spiritualitu je jeho vnímání a pochopení druhé boží osoby, Syna Otce, Ježíše Krista. Z tohoto důvodu jsem volila analyzovat téma christologie a předložit v této mé práci christologický náhled pomocného biskupa Královéhradecké diecéze, ředitele Teologické fakulty v Solnohradu, pana Dr.Ph. Josefa Čeňka z Wartenberku.

V návaznosti na tato východiska předkládám v této bakalářské práci přehled publikační činnosti pana Čeňka, a vycházím z výběru jeho děl při zkoumání christologického náhledu. Půjdeme cestou, na které budeme v textech kázání sledovat biblickou a systematickou christologii a samozřejmě při tom neopomeneme uvést prameny, se kterými autor ve svých kázáních pracuje. Na začátku se však seznámíme s životopisem pana Josefa Čeňka a historickým kontextem, ve kterém žil, pracoval, kázal a psal.

1. Život a dílo Josefa Čeňka z Wartenberku

V této části se seznámíme s osobou autora Nedělních a Postních kázání, Východočechem, o kterém se zmiňuje prof. Ctirad Václav Pospíšil ve svém bibliografickém díle s názvem „Různé podoby české trinitární teologie a pneumatologie 1800 – 2010“, jehož podtitulek zní „Tvářnosti české katolické trojiční teologie a pneumatologie 1800 – 1989“.

Jednou z tváří zmiňovanou v této knize je i Josef Čeňka z Wartenberku a několik jeho spisů. V publikaci o tomto muži stojí jen velmi stručná poznámka: „O autorovi není nic známo“¹. A tak se budu snažit v této bakalářské práci přiblížit životní osudy a dílo Josefa Čeňky a současně analyzovat jeho myšlení především z hlediska christologického, tak jak nám jej zanechal ve svých dílech.

1.1 Dobový kontext

Život, dílo a osudy Josefa Čeňky z Wartenberku ovlivnila samozřejmě doba, doba takzvaného josefinismu i romantismus osmnáctého století, vždyť Čeňka se narodil roku 1765, to znamená ve stejném roce, ve kterém se císař Josef II, po kterém bylo toto období nazváno, stává spoluvládce své matky císařovny Marie Terezie a později v letech 1780 až 1790 se stává samovládce. Musíme zde ale přiznat, že zavedení a výstavba tzv. „Josefinismu“ jsou počiny císařovny matky, císařovny Marie Terezie. Ač byla tato žena velice zbožná, tak může být s podivem, že byla již od mládí obklopena jansenisty, kteří měli významný vliv na její rozporuplný až negativní vztah k Římu a její antikuriální náladu notně zvýšil papež Benedikt XIV, který vlastně ohrožoval trvání monarchie poté, co se ujala vlády. Pokud tedy mluvíme o „josefinismu“ jedná se o systém poplatný osvícenství, k podstatě osvícenství patřilo přirozené zdůvodnění náboženství a současně i racionalistické a přirozené státní právo, specificky realizované v rakouském mocnářství. Takže mluvíme-li o „josefinismu“ mluvíme o „osvíceneckém církevně politickém absolutismu“, o systému, ve kterém náboženství, a proto i církve

¹) srov. POSPÍŠIL Ctirad Václav, Různé podoby České trinitární teologie a pneumatologie 1800-2010, str. 167

měla sloužit státu pro jeho potřebu a stát se nástrojem kontroly v těch místech a oblastech, kam na to světské autority již nemohly dosáhnout. Proto si josefinismus musel církev dle svých potřeb podrobit.² Císař Josef II., po kterém je systém nazván však na rozdíl od tzv. „pravých josefinistů“, kteří působili ve dvorských a státních úřadech, nikdy neusiloval o naprosté odtržení státu od Říma, stejně jako jeho matka Marie Terezie, či synovec císař František II.

Dnes můžeme zpětným pohledem říci, že josefínský duch habsburské monarchie byl především reakcí na jeho finanční potřeby již od nastoupení císařovny na trůn. Zásahy do života církve pak byly učiněny právě na rady císařovniných, jansenisticky orientovaných, rádců.

A tak v roce, kdy se Josef Čeněk narodí, souhlasí císařovna se zavedením nových instrukcí tzv. Giunta Economale³, což reálně znamená, že církev smí svobodně hlásat evangelium, udílet svátosti, řešit vnitřní disciplinu. Modlitební knihy a literatura vůbec byly podrobeny státní cenzuře. Všude tam, kde šlo o věci správně smíšené, bylo právo církve omezeno a to i v případech týkajících se vyobcování z církve, teologického vzdělávání, a podobných. I přes všechna tato opatření, trvá stále císařovna na protireformačních opatřeních.

Následně císař Josef II. zřizuje k provádění svých reforem tzv. „dvorskou duchovní komisi“⁴, která in publico ecclesiasticis vydává svá nařízení církví prostřednictvím biskupů⁵. V roce 1781 vyhláší císař „Toleranční patent“. Josef II. usiloval o stát, který měl vybudovat veřejné blaho a tak musel být dobře organizován. Jestliže církev měla sloužit jako jeden z nástrojů státu i ji stát nově zorganizoval strukturu a zdokonalil farní systém. Fary se stávají de facto nejnižšími jednotkami státní správy. Duchovenstvo má být vychováváno k laskavosti a lásce k bližnímu a k odporu proti nesnášenlivému teologickému duchu.⁶ Takže ze seminářů vychází klérus, který je opravdu světský. Jak píše Eduard Winter: „*Kněží v generálních seminářích*

²) srov. KADLEC Jaroslav Přehled českých církevních dějin 2, vyd. Zvon 1991 str. 149 - 151

³) srov. KADLEC Jaroslav Přehled českých církevních dějin 2, vyd. Zvon 1991 str.154

⁴) srov. Tamtéž str. 159

⁵) srov. Tamtéž str. 160

⁶) srov. Tamtéž str. 166 - 167

*vychovávaní, se stávali vzornými školními inspektory, nebyli však prostředníky mezi lidmi a Bohem, spíše prostředníky mezi státní správou a lidem, černými četníky*⁷. Kněží té doby byli dobročinní, laskaví a nenároční, avšak pro duchovní úkony (meditaci, častější zpověď, atp.) měli již méně pochopení.

Klérus tehdy vykonával službu v kostele (podle státem schváleného bohoslužebného řádu) a ve škole, avšak chybělo u nich vyhledávání ztracených ovcí a péče o ně, či shromažďování schopných lidí k apoštolátu.⁸ Je nutno říct, že v této době sice církev ztratila mnoho práv, ale jednotlivci, tj. kněží a biskupové získali mnohem víc pravomocí tím, že zastávali státní službu. Stali se matričními úředníky, školními a studijními inspektory. A v této moci (která samozřejmě byla spojena i s finanční odměnou ve formě platu) se skrývalo pokušení a tak byli biskupové a nižší klérus získán pro josefinismu.⁹

V letech 1782 – 1835 vládne rakousko uherské monarchii František II., ten má úmysl v zájmu monarchie udělat si z církve pevnou oporu trůnu. Jeho vztah s Římem je stále napjatý, a dává jasně najevo, že zásahy papeže do církve v Rakousku nejsou potřebné. A když r. 1811 provádí další sekularizaci církevního majetku, tak ale na druhou stranu povoluje opět některé pouti, pobožnosti, poněkud pozměňuje bohoslužebný řád a co je velmi významné - povoluje kázání v postním období.¹⁰

Mezi lidem se též objevují různá hnutí projevující touhu po svobodě související s tím, jak lid doufal ve zlepšení svého sociálního stavu. Perzekuce proti těmto hlasům dolehla i na liberální osvícence z řad kléru a inteligence.¹¹ Skutečné uvolnění a zmírnění josefinismu i nová duchovní atmosféra se děje až po porážce Napoleona. Tehdy v roce 1816 doporučuje kancléř Metternich císaři uvažovat o případném vyjednání konkordátu se Svatou Stolicí.

⁷) srov. Tamtéž str. 168 - 172

⁸) srov. Tamtéž str. 179

⁹) srov. Tamtéž str. 180

¹⁰) srov. Tamtéž str. 182

¹¹) srov. Tamtéž str. 172 - 173

Celé období josefinismu bylo obdobím, které potlačovalo českou inteligenci a doslova dusilo český jazyk. Přesto po celou tuto dobu se projevují snahy o národní obrození, obrození lásky k zanedbávanému českému jazyku. Proti germanizaci se vymezují vzdělaní čeští kněží, kteří navazují na práci barokních katolických historiků. S tím souvisí i tehdejší úpravy českého překladu Písma svatého. Objevuje se jak nová česká poezie, tak i zábavná próza autorů kněžských řad.¹²

¹²⁾ např. Jan Liboslav Ziegler 1782-1846; A.J.Puchmajer 1769-1820; K.A.Vinařický 1803-1869 kanovník Vyšehradský; V.Štulc 1814-1887 kanovník Vyšehradský, Fr.Sušil 1804-1868a další

1.2. Životní osudy Dr.Ph. Josefa Čeňka z Wartenberku

Josef Čeňk z Wartenberku, nebo také psáno z Vartenberku jak se uvádí v české transkripci, se narodil v Čechách, v Novém Bydžově 11.7. 1765.

V roce 1787 dokončuje svá teologická studia na univerzitě v Praze s titulem Doktor filosofie. Po té 13. 7. 1788 je mu uděleno kněžské svěcení a o rok později, 15. 7. 1789 je jmenován kaplanem v Hradci Králové. Je zřejmě velmi oblíbeným královéhradeckým kaplanem, to můžeme vyvodit z toho, že tamější obyvatelstvo se obrací na svého biskupa, který vyhoví přání obyvatelstva a 17. prosince 1796 kaplana Josefa Čeňka jmenuje pomocným biskupem královéhradeckým ke dni 4. 1. 1797. Ten poté 15.ledna téhož roku skládá slib do rukou tehdejšího královéhradeckého biskupa Maria Thadausse. Současně se stává v té době i kanovníkem a děkanem Kapituly sv. Ducha v Hradci Králové.¹³

V Královéhradecké diecézi působí až do roku 1828, kdy je povolán k přesídlení, respektive je přeložen, do Solnohradu kde působí jako „kanovník strážný“. Je jmenován i rektorem vysokých škol v Salzburku, ředitelem Teologické fakulty a „konzistořním radou“¹⁴ .

Do Hradce Králové se vrací ještě jednou, návštěvou v roce 1838, padesát let po svém kněžském svěcení a tuto příležitost využije k tomu, aby jako horlivý ctitel Matky Boží Mlékosrbské sloužil 23. 8. 1838 mši svatou před jejím oltářem.¹⁵

Josef Čeňk umírá 25. května 1843 v Solnohradu, kde je i pohřben.

To, že si sami hradečtí obyvatelé žádali, aby byl jmenován biskupem, svědčí o jeho nevšední oblíbenosti v diecézi zápisy v kronikách, ve kterých čteme o tom, že se zasloužil velice o vlast, o vzdělávání a rozvoj národních škol, přičemž ke vzdělání podporoval studenty a žáky všech sociálních vrstev včetně těch nejchudších. Jeho

¹³⁾ Životopisná data jsou čerpána z SOAHK inv.č.kniky 188 –Pamětní kniha děkanství- archiv konzistoře

¹⁴⁾ Srov. tamtéž

¹⁵⁾ srov. SOAHK Kronika mlékosrbská Liber memorabilium pro teritorie Mlíkosrbski 10; Gedenkbuch der Mlíkoserben Localie 2 – 1835;

sociální starostlivost lze dokumentovat i tím, že diecézi založil také ústav pro zaopatřování vdov a sirotků po učitelích.¹⁶

Oblast vzdělávání, školství a sociální činnosti jsou těmi oblastmi, ve kterých pan Čeněk ponejvíce působil, a k těmto tématům se váže i obsah většiny jeho publikační činnosti, zaměřené převážně na pedagogiku a katechezi.

V letech 1823 až 1840 přispívá do tehdejšího časopisu „Přítel mládeže“, který je určen především pedagogům. Ve svém úřadě děkana Královéhradecké dieceze pak vydává metodický list s názvem „Vysvětlení a přídavek ke katechismu – k potřebě učitelů obzvláště při takových školách, do kterých se týdně přijít nemůže.“¹⁷

¹⁶⁾ srov. SOAHK –inv.č.knihy. 123 – Kronika Hradecká

¹⁷⁾ srov. Tamtéž

1.3 Dílo Josefa Čeňka a struktury kázání obecně

V českých archivech jsem se dopátrala několika knih kázání, která nám dosvědčují, že opravdu v době panování Františka II. byla již povolena i kázání v postních obdobích tento stav nám ilustrují i knihy kázání Josefa Čeňka z Warteberku a současně autor všechna svá kázání již mohl a také předkládá lidu pro větší srozumitelnost v českém jazyce.

Nakolik je přínos těchto knih teologický si rozebereme níže, rozhodně ale můžeme hned a bez velkého rozmyšlení mluvit o přínosu jazykovém a pastoračním. Jedná se o tyto knihy:

- Kázání nedělní 1; vydal Jan H.Pospíšil v Hradci Králové 1834 ; 292 stran
- Kázání nedělní 2; vydal Jan H. Pospíšil v Hradci Králové 1834; 224 stran
- Kázání postní; vydal Jan H. Pospíšil v Hradci Králové 1834; 240 stran
- Ohlášky výročních svátků a slavností i obyčejných při nich ceremonií, tak jak církve svatá důkladně vyjádřené míti žádá; Josefem Čěnkem opravené a rozšířené vydání původního díla Jana Nepomuckého Chmela z roku 1785, které vydal Jan H. Pospíšil v Hradci Králové 1823 ¹⁸

Knihy Kázání na neděli, ve dvou dílech, zaznamenávají texty, které se tematicky dotýkají všech nedělí v roce, jak těch svátečních, tak i všedních, od adventu k adventu. Kniha postních kázání byla sepsána autorem později, již v Solnohradu roku 1830, avšak adresátem i těchto kázání jsou jeho bývalí farníci v Královéhradecké diecézi a použitý jazyk je čeština. Ve své předmluvě k tomuto dílu, které obsahuje postní kázání pro všechny tři roční běhy, autor uvádí, že tuto knihu kázání předkládá čtenářům na památku svého působení kanovníka a děkana v Hradci králové a jako slova, která od něj slýchali a která, když si v nich budou číst, je povedou k poznávání a utvrzování „ve spasitelné pravdě“ i v něj samotného, jak by si i přál. ¹⁹

¹⁸) Jmenované tituly jsou uloženy v Národní knihovně v Praze

¹⁹) srov. Josef Čeňka z Wartenberku; Kázání postní; vyd. J.H.POSPÍŠIL r.1834; předmluva

Všechny tyto jeho knihy měly pro svou dobu především pastorační význam. Jsou to ve své podstatě katecheze, které bychom možná dnes nazvali „Boží slovo pro všední den“ ke kterým se může lid vracet právě tak jako ke knize, Bibli, ze které bude obsah Slova Božího čerpán.

Každé kázání má převážně tři části. V úvodní části nalezneme uvedení do tématu, druhá část obsahuje popis stavu problematiky o které bude autor mluvit a která se někdy i jen velmi okrajově dotýká biblického úryvku, který byl ten den čten, obvykle se jedná o vztah tématu k pozemskému člověku a se zdůrazněním jaká nebezpečí v životě pro člověka z jeho vlastní zkaženosti vyplývají, ve třetí, závěrečné části apeluje pisatel na nezbytnost nápravy člověka, hovoří o tom, jak je náprava člověka podstatná pro jeho spásu (uzdravení, záchranu) případně jaký má i vliv na chování nebo smýšlení jeho okolí a současně uvádí nutnost následování Krista. Kázání jsou zaměřena velmi výchovně, moralitují a směřují posluchače k poslušnosti vůči autoritám církevním, světským i Bohu, k spořádanému životu jak ve společenství rodiny, tak i v širokém společenství všech lidí.

2. Christologická analýza kazatelského díla

Dr.Ph. Josefa Čenka z Wartenberku

V této části se budeme zabývat knihami kázání, ve kterých se budeme snažit analyzovat autorovo vnímání christologie tak, jak ji předkládal svým posluchačům z kazatelny, smysl i účel těchto kázání byl své bližní upevnit ve víře, jak on sám zdůrazňuje v úvodu do Knihy kázání postních, kde čteme, že ji napsal protože: „*Mát' za to, že jakož v jich srdcích se obnoví památka jeho (rozuměj na autora), čehož sobě toužebně žádá, tak se i tím poněkud přispěje, k jich upevnění v svatosvaté samospasitelné křesťanské víře.*“²⁰

Autor hned v úvodu vyjevuje přání upevnit víru svých posluchačů a čtenářů. Co více k upevnění víry potřebuje člověk, než vědět komu věří, v koho věří, koho a komu má jako křesťan vlastně věřit a následovat a zda-li je to vůbec lidských silách Krista Ježíše následovat. A tak se podívejme, jak pan Josef Čeněk z Wartenberku, biskup královéhradecký a rektor Teologického učení, představuje Hradečanům Ježíše Krista, Ježíše Nazaretského.

Christologie mluví o Kristu, jeho tajemstvích a jeho bytí, které nám zjevuje Písmo svaté, a to nejen v části Nového zákona. Základní christologickou otázkou je: „Kdo je Ježíš z Nazareta?“ Zjevení Boha v dějinách světa, především zjevení vrcholící a docházející svého naplnění na Kříži. Ukřižování, Vzkříšení a Nanebevstoupení²¹ vyjevuje smysl Vtělení Božího Syna, skutečnosti jeho stávání se člověkem. Toto Zjevení Boha v Synu má ale i další význam, soteriologický. Christologie, která řeší otázku o samém bytí Ježíše Krista, úplného boha a člověka nám samozřejmě vnuká další otázku co toto Zjevení, Kristus, milovaný Syn Boží²², znamená pro naši spásu? Pro náš vztah k Bohu jedinému²³. Toto jsou otázky, na které nám odpovídá související obor soteriologie. Nemluvě o tom, že odpovídání na obě otázky ovlivňují naši spiritualitu.

²⁰⁾ srov. Josef Čeněk z Wartenberku; Kázání postní; vyd. . J.H.POSPÍŠIL r.1834; předmluva

²¹⁾ srov. Sk 17,3; 1 Kor 1,23

²²⁾ srov. Mk 1,11 ;Jan 1,34

²³⁾ srov. Dt 6,4

2.1. Biblická christologie

Bible, Písmo svaté je základním pramenem, jednoznačným svědectvím o Ježíši Kristu, jedné z osob Boží Trojice, svědectvím, které vnímáme v celku Písma svatého, i když toto svědectví je v něm předkládáno postupně, a osoba Krista Ježíše, Syna Božího, a tím celé Trojice je implicitně zjevována již od prvních veršů Písma, knihy Geneze²⁴. Jeho zjevení a smysl tohoto zjevení je však rozkryt a odhalen v plné šíři až událostí Kříže²⁵.

Říkáme-li, že Písmo je Božím Zjevením vyjádřeným člověku napsaným slovem, Slovem, které člověk, povolán a naplněn milostí Ducha svatého k tomuto úkolu, zapsal, říkáme tím tedy, že je Písmo Božím Slovem darovaným člověku. Je svátostí živého Boha. Při tom, ale nesmíme zapomenout a bereme na zřetel tu skutečnost, jak i z uvedeného vyplývá, že Kristus – Slovo vtělené, zjevená tvář Boha, Slovo vyslovené od Boha je tedy víc než Písmo, avšak Písmo je současně jediná, výhradní přístupová cesta k poznávání tajemství Ježíše Krista²⁶.

Pokud chceme hovořit o christologii v kterémkoli díle, ať už zpracovaném literárně, nebo jiným sdělovacím způsobem, např. sochařstvím, divadlem, malířstvím, filmem a podobně, je nutné si ujasnit, že christologie je dogmatický obor, ve kterém je předmětem bádání Ježíš Kristus, Bůh a člověk, jehož jméno, které je současně výsostným titulem²⁷ a jímž je vyjádřeno jeho bytí, jeho důstojnost, v němž se skrývá i příslib pro život nejen člověka, ale celého světa. Otázka KDO nás vede ke zkoumání jednak vnitřního vztahu Ježíše Muže z Nazareta jak k sobě samému jako člověku a tak i současně jako Věčnému Slovu Boha Otce, ale také je-li tedy skutečně Ježíš Kristus viditelným znamením sdělení se Boha v dějinách světa.

Nedílnou součástí christologie, která zkoumá a hovoří o tom kdo je Ježíš Kristus, je soteriologie, obor, který, odpovídá na otázku významu Ježíše Krista pro nás

²⁴) srov. Jan 1,1-5

²⁵) např. Mt 27, 54

²⁶) srov. POSPÍŠIL Ctrirad Václav Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010 str.36

²⁷) Christus -Pomazaný – Meshua ; Ježíš

vlastní vztah k Bohu. Pojednává o univerzálním, spásném významu Ježíše Krista, v jeho perspektivě pak můžeme nahlédnout tu skutečnost, že naplnění naší spásy spočívá opravdu v následování Pána a životě s Ním. (Nabádání k následování Ježíše se line všemi uváděnými knihami kázání Josefa Čeňka.) Jedině v tomto světle totiž můžeme pravdivě pohlédnout na svůj vlastní život s Bohem a i sami na sebe. Z uvedeného vyplývá, že christologie i soteriologie se vzájemně ovlivňují a neodtržitelně k sobě patří²⁸ a naše spiritualita je vedena tím, jak vidíme Boha, jak vnímáme Boží Trojici.

2.1.1. Starozákonní předpoklady christologie

V zrcadle Velikonočních událostí, se pozvolna nám, stejně jako Ježíšovým současníkům, otevírá cesta k pochopení událostí, které se odehrávaly před velikonoce, zaznamenaných v evangeliích, ale zjevuje se v novém světle význam mnohých starozákonních obrazů a výroků, a my v nich teprve nyní nacházíme pravý smysl a výpovědi, které svědčí o tajemství života Ježíše Krista Ukřižovaného. Docházíme k pochopení výpovědí o Vládci pokoje²⁹, Synu člověka³⁰, o Moudrosti, která vyšla z Božích úst³¹, a byla uzpůsobena tomu, aby vykonávala službu Slovu, které vyšlo z Hospodinových úst, to znamená toho co bylo řečeno o nebeských prostřednících spásy, o Božím Království, o Mesiáši³². Vždyť na tyto skutečnosti nás sám Ježíš Nazaretský upozorňuje a odkazuje³³ na ně ve svých výrociích, jak jsou konečně v evangeliích zaznamenány³⁴.

²⁸) srov. POSPÍŠIL Ctrirad Václav; Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-

Karmelitánské nakladatelství 2010 str. 29 -34; MÜLLER Gerhard Ludwig; Dogmatika pro studium i pastoraci ; Karmelitánské nakladatelství 2010 str. 256-256

²⁹) např. Iz 9,5

³⁰) např. D 7,13

³¹) srov. Sir 24,3

³²) např. Pl 4,20; Mt 2,4; Mk 12,37; Lk 9,20; Lk 20,44; J 1,20; J 1,25

³³) srov. POSPÍŠIL Ctrirad Václav; Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP- Karmelitánské nakladatelství 2010 str. 38, 39

³⁴) např. Lk 24,25 – 27; Mt 2,17; 1 Kor 15,3-5;

V knihách Kázání Josefa Čeňka z Wartenberku je samozřejmě tento přesah od Starého do Nového zákona, nebo řekněme, mluvíme-li o Novém Zákoně, tato novost, postihnuta a zmiňována čtenářům v souvislosti s vykládanými tajemstvími života Ježíše Nazaretského, případně s jeho výroky tam, kde chce autor, pan Čeňek, zdůraznit smysl toho kterého výroku. V případech kdy má zapotřebí zdůraznit z pastoračních důvodů a k lepšímu porozumění předkládaného tématu, uvádí posluchačům kontextuálně odkazy jak na knihy Mojžíšovi, knihy zákona-Tory, tak i výroky v knihách proroků, žalmů, historických či dalších starozákonních knih³⁵. Na druhou stranu, pan Čeňek příliš nezdůrazňuje samostatně tyto starozákonné výpovědi, bezesporu můžeme tvrdit, že je si dobře vědom toho, jak tyto starozákonné výpovědi mohou to, co chce sdělit čtenáři, stejně jako výklad písma, sice dokreslit a významově podpořit, ale plně a s jednoznačnou srozumitelností z nich samotných Kristovu identitu nelze vyvodit. Citované výroky jsou především z knih Žalmů, knih Mojžíšových, ale máme možnost číst i další starozákonné texty a ty bývají odkazem i na to, že současně historie pozemského života Ježíše Krista byla již dávno známa a prorokována. Je to obdobný způsob odkazování se, jaký je používán v novozákonních spisech. Starozákonních obrazů je také používáno k ilustraci vztahů Boha s člověkem, otcovské lásky k Synu a jeho lásky k člověku. Rozumíme jim i jako vykreslením vztahu a poslušnosti člověka vůči Bohu, nebo lásky a spravedlnosti v jejich vzájemnosti, například v osobě Abrahama a jeho osudů.³⁶ V textech knih Kázání však nikde není striktně vyslovena myšlenka toho, že komunikace mezi člověkem a Bohem se děje z toho důvodu, nebo pro to, že Bůh komunikuje, respektive Bůh je vztahový sám v sobě v rámci svého vnitrobožského vztahu, ve kterém se odehrává dynamická komunikace života Boží Trojice na základě svobody jednotlivých osob a jejich lásky vůči sobě navzájem a na základě Otcovství a Synovství, na kterém se člověk podílí díky Duchu svatému. Což tedy znamená, že komunikace člověka s Bohem se tedy odehrává vždy v Synu díky Duchu svatému, který je principem obdarování člověka³⁷.

³⁵) např. srov. Josef Čeňek z Wartenberku 1. Kniha kázání na neděli str.23

³⁶) srov. Josef Čeňek z Wartenberku 1. Kniha kázání na neděli str.53 - 57

³⁷) srov. POSPÍŠIL Ctrirad Václav Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010 str. 40 ; srov. Josef Čeňek z Wartenberku 1. Kniha kázání na neděli str.43; 153.

Avšak všemi kázáními se vine myšlenka a apel na následování Krista Ježíše a důvěru v Boží lásku, Boží milosrdenství při posledním soudu. Autor soustavně poukazuje na to, že jenom v Duchu svatém je člověk uschopněn a i povinen se ke Kristu a Bohu Otci se s díky a potřebami obracet.

2.1.2. Christologické tituly

Christologické tituly, jména, kterými je Ježíš Kristus označován v evangeliích a dalších knihách Nového zákona, byly používány často již v biblických, starozákonních spisech, ve kterých většinou mívají také svůj původ a z nichž jsou později přejímány³⁸, avšak jejich význam a ani obsah není zcela totožný s významem stejně znějících titulů, tak jak jsou vnímány a chápány v Novém zákoně, zvláště po události Kříže, Smrti a Vzkříšení. Tedy v momentech, kdy teprve dochází k naplnění jejich obsahu a významu, kdy jim tedy v zrcadle těchto událostí můžeme plně porozumět. Podobně jako porozuměli učedníci a prvotní církve po velikonocích, pochopili jsme i my jména, tituly, která jsme předtím četli jak ve starozákonních tak i novozákonních textech.

Totíž tituly, kterými je v Novém zákoně Ježíš Kristus označován, nám objasňují a ukazují na to kdo Ježíš z Nazareta – Pán, Ježíš Kristus ve skutečnosti je a umožňují pochopení těchto výroků, označují jeho funkci a podhalují nám, ne však v celé hloubce, jeho tajemství³⁹.

Tím, jak užívá pan Čeněk z Vartenberku christologických titulů ve svých kázáních, tím nám vypovídá i o vlastním chápání Ježíše z Nazareta, Pána a Mistra.

Ve svých Knihách kázání Čeněk z Vartenberku často spojuje jednotlivé christologické tituly např.: “Zrazuješ Syna člověka, Mistra, Přítele, Boha, Stvořitele svého Krista Ježíše.”⁴⁰ V takovém spojení titulů chce pravděpodobně autor zdůraznit celou šíři toho, jakým způsobem může křesťan Krista nejen chápat, ale také prožívat jeho tajemství. A tak se z jedné věty dozvídáme o vztahu Ježíše k sobě samotnému

³⁸) Jan 5,39; a např. Iz 54,13 Ex33,20

³⁹) srov. POSPÍŠIL Ctrirad Václav Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010 str.76

⁴⁰) srov.ČENĚK Josef z Vartenberku, Kázání postní 1/4 str.57, 1. Kniha kázání na neděli str. 172

například v termínu Syn člověka⁴¹, o jeho vztahu k Bohu Otci, Stvořiteli světa, současně s tím se dozvídáme o jeho božství a lidství, o jeho autoritě jako Pána a Mistra, také i o vztahu přátelství mezi Bohem a člověkem jak si je autor představuje. Jak vidíme, jedná se o výrazy, které nemají pouze christologickou výpovědní hodnotu, ale současně i spirituální a soteriologickou.

Sám pan Josef Čeněk velmi často užívá pro označení Krista titul Soudce,⁴² – ten, který nás bude soudit po smrti, ten, který přijde soudit na konci věků, a to navíc je tento titul uváděn s adjektivem „*Nejstrašnější*“, soudce, který je „*přísný a strašlivý*“. Smysl toho titulu má pak v kontextu kázání spíš pedagogický charakter, který však vychází z představy o Bohu hněvivém, v hněvu trestajícím hříšného člověka. Tento titul má u autora základ v obrazu hněvivého Boha, který na kříži trestá svého Syna, řekněme namísto toho aby si svůj hněv kompenzoval jinak. Tento zkreslený obraz nebere v úvahu výpověď evangelii, že Otec dává svého Syna, který je ukřižován lidmi a jejich lidskou zlobou, z lásky k celému světu, ani to, že Kříž je obrazem a místem Zjevení velké Boží lásky a milosrdenství. Na druhou stranu však autor spravedlivě uvádí i to, že Ježíš Kristus je nejen Soudce nejstrašnější, nejstrašnější proto, že je Synem Otce, ale je i náš Přímluvce⁴³, který nám nedá věčně zahynout. Tyto výpovědi autora si však zaslouží vlastní analýzu, která není nyní součástí této práce, jeho textů.

Ve skutečnosti označení Soudce nám ukazuje osobu, která je spravedlivá, a soudí i posuzuje. Starý zákon nám vypráví a dosvědčuje, že jediným a skutečným soudcem je Bůh – Hospodin. On je jediný Spravedlivý, jediný kdo spravedlivě po právu soudí, trestá i vysvobozuje, odměňuje svůj lid⁴⁴, a ovšem víme i to, že Bůh dává pomazání Ducha těm, které pověřil, aby soudili mezi lidem Izraele. Vždyť také být soudce neznamenalo v dané době Izraele pouze správu jaksi legislativní, to znamená rozsoudit nějaký spor, i když tento funkční význam samozřejmě byl také osobou soudce naplněn,

⁴¹).srov. POSPÍŠIL Ctirad Václav Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010 str.78

⁴²) termín Soudce se vyskytuje v souvislosti s označením Boha, nebo toho kdo je určen Bohem vládnout a soudit ve SZ 35 x, v NZ pouze v 11 x a to v knize Skutků a v Pavlových listech

⁴³) srov. ČENĚK Josef z Warteburku, Kázání na neděli 1; vyd. J.H.POSPÍŠIL 1834 str. 5-6

⁴⁴) srov. Gn 18,25; Job 9,1-15; Ž 7,12; Ž 50,6; Ž 75,8; Př 29,26;

ale soudce měl i povinnost starat se o lid a vysvobozovat jej⁴⁵ s pomocí Boží, a později namísto soudce byl lidu ustanoven institut krále, do jehož povinností patřilo také spravedlivě soudit svěřený lid, to vše a pouze s pomazáním Ducha svatého⁴⁶.

Proto můžeme rozumět tomu, co říká o Soudci a soudu Nový zákon, kde se hovoří o soudu, který bude vést a ve kterém bude soudit Boží Slovo⁴⁷ a ve kterém před soud předstoupí celý svět⁴⁸.

Pokud tedy autor knih kázání hovoří o Soudci, rozumíme v kontextu výše uvedeného tomu, že hovoří o Bohu zjeveném v Ježíši Kristu, druhé osobě Boží Trojice, Synu Božím, Logu, který nás bude soudit, a který je a byl tím spravedlivým soudcem. Současně můžeme z textů vyvodit i to, že Ježíš byl ten, kdo byl vždy s tím soudcem, který byl Bohem ustanoven na zemi. S ním soudil a s ním osvobozoval⁴⁹.

Mesiáš – Kristus - Pomazaný

Označení Ježíše z Nazareta jako **Mesiáše**, pomazaného, můžeme číst v Novém zákoně; v evangeliích celkem 55 x (výraz je vzat z hebrejštiny a odpovídá řeckému Chrestos-Kristus-Pomazaný, který je v Novém zákoně použit 480x, z toho v pavlovských listech téměř 400x)⁵⁰.

Také v knihách kázání pana Josefa Čeňka se s tímto titulem často setkáváme. Otázkou je, v jakém kontextu a co nám vlastně označením Mesiáš chce autor vyjádřit. Víme, že označení Mesiáše pro židovský svět tehdejší doby nebylo jednoznačné, můžeme jej chápat ve více kontextech. Připomeňme si proto, že titul Mesiáš v první řadě nese význam toho kdo je Bohem pomazán a nese tak působení Ducha svatého.

⁴⁵) srov. Sd 2; Iz 1,26

⁴⁶) srov. 1Kr 3,28

⁴⁷) srov. Jn 12,48;

⁴⁸) srov. Sk 17,31; 2Tm. 4,1; Žid 10,30; 1P 4,5

⁴⁹) srov. Sd 2,18

⁵⁰) srov. POSPÍŠIL Ctrirad Václav Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010 str.79

Pokud se týká Starého zákona, pak to znamená, že ten koho se Boží pomazání dotýkalo, byl působením Ducha svatého (Ruach) uschopněn a určen k velmi mimořádným činům služby Božímu lidu⁵¹. Můžeme hovořit o službě ochrany a osvobozování- například u soudců, u králů je toto rozšířeno o vládu nad lidem, jedná se v tomto případě o mesiášství „královské – davidovské“. Boží duch dává prorokům schopnost reprodukovat Slovo Boží, schopnost sdělovat lidu Boží vůli. Později se přidávají vize, sdělované proroky o budoucím Mesiáši, tento se stane Služebníkem, ve kterém se sloučí prorocké charisma k hlásání Zákona a spravedlnosti a radostné zvěsti⁵², a charisma platné doposud pro soudce a krále, tento Služebník tedy bude lidu vládcem, králem, osvoboditelem, zachráncem, vykupitelem⁵³ a současně se v něm bude nacházet prorocké poslání. Význam jeho působení pro člověka bude tedy zjevitelský i vykupitelský.

Výše zmíněné působení Ducha svatého nacházíme samozřejmě v plnosti pouze v osobě Ježíše z Nazareta, Syna Božího. O tom, že si on sám byl vědom své vybavenosti Duchem Božím, svědčil například při vyjádření na začátku své cesty veřejného působení, kdy se odvolává na slova proroka Izaiáše.⁵⁴

V textech knih, Kázání na neděli nebo knize Kázání postní, je titul Mesiáš používán vždy tam, kde nám autor chce dát sdělení o Ježíši jako tom, kdo skutečně byl již v dávných dobách Božímu lidu znám a byl zvěstován nezpochybnitelnými autoritami, jako ten, kdo je, kdo přijde a všechny ty náznaky prorockých knih naplní a skutečně zjeví Boha v autoritě Boha Otce.

Se zájmem můžeme pozorovat, že autor v kázáních představuje Mesiáše s královskou autoritou tam, kde je potřeba ctít a vyzdvihnout autoritu krále a kde je to vhodné i z pastoračního hlediska homilie, ale především Josef Čeněk vidí typ královského Mesiáše v pozici **Služebníka**. Služebníka, osoby, která přichází k člověku ne jako pán, ne jako někdo ke komu by prostý člověk měl nedůvěru z důvodu jejího

⁵¹) srov. ČENĚK Josef z Warteburku, Kázání na neděli 1; vyd. J.H.POSPÍŠIL 1834 str. 23,

⁵²) srov. Iz 42, 1-4; 61, 1,3

⁵³) srov. Iz 61

⁵⁴) srov. např.Lk 4,18n

postavení, naopak Kristus přichází k člověku v roli toho, který mu poslouží a není třeba se jej bát. Pan Čeněk tak v chápání této služebné úlohy Ježíše z Nazareta, (ke které je ale povolán dokonce i sám vládce-je to jeho ministerium), nabádá své čtenáře a posluchače k následování Krista Ježíše, v jeho roli služebníka, kterou na sebe vzal, v roli pokorného a láskyplného služebníka. Služebníka trpícího⁵⁵, roli i povinnosti, závazku, který na sebe vzal vyvolený, nevinný Ježíš a úkolu, který jej přivedl dobrovolně a z lásky na smrt pro osvobození hříšníků, za které se přimlouvá, a tím jim prokazuje službu milosrdenství, dokonce i v okamžicích své smrti a ukazuje tak i na identitu sebe samého⁵⁶.

Pokud si budeme všimnout použití titulu **Kristus**, můžeme konstatovat, že tento titul, používá pan Čeněk ve svých promluvách spíše jako zaužívané jméno Kristovo, které je posluchači mnohem srozumitelnější a bližší z hlediska jeho tehdejší představitosti a chápání. Používá jej vždy ve spojení Ježíš Kristus, nebo Ježíš je Kristus. To znamená ve významu toho, který je Kristem již od věčnosti, a ne v tom smyslu, že by se Ježíš Kristem stal⁵⁷.

Ježíš

Jméno nad všechny jména říká Písmo svaté⁵⁸, jméno, které mělo ve starozákonní době hebrejský překlad „*Bůh zachraňuje*“ tak i konotaci toho Mesiáše, který svatý národ Izraele, lid Boží, spasí. Jméno, které sdělil anděl Marii a Josefovi, a jehož význam je, teprve v kontextu celého příběhu Muže z Nazareta, o jehož existenci nelze pochybovat a jeho osoba byla i historicky dosvědčena, osvětlen. Z židovského očekávání „*Immanuel- Bůh s námi*“, kterého lidstvo očekává podle slov proroků⁵⁹.

Rodné jméno Krista Spasitele je v díle uváděno často, a vždy v té souvislosti, kdy má autor zájem opravdu připomenout Muže z Nazareta, syna Marie, Vtělené Slovo,

⁵⁵) srov. ČENĚK Josef z Warteburku, Kázání na neděli 1; vyd. J.H.POSPÍŠIL 1834 str. 52

⁵⁶) srov. LOEW Jakub: Ježíš nazývaný Kristus, Řím: Křesťanská akademie, 1975, s.141.

⁵⁷) srov. POSPÍŠIL Ctrirad Václav Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010 str. 20

⁵⁸) Fl 2,9

⁵⁹) Mt 1,23; Iz 7, 14

toho, který chodil Izraelem se svými učedníky, konal mocné skutky, navracel život, uzdravoval, navracel sluch i zrak, chromým navracel jejich tělesnou sílu a schopnost chodit, hlásal a kázal Boží království a „*skrze víru vítězství nad světem slíbil*“⁶⁰.

Syn člověka

Tímto způsobem často označuje Kristus sám sebe, když o sobě mluví a namísto zájmena „já“ použije spojení slov „Syn člověka“. Titul tedy vypovídá o tom, jak sám o sobě Ježíš smýšlel. My z toho můžeme vyvodit, že Ježíš tímto vyjádřením se o sobě apoštoly i ostatní učedníky odkazuje na lidskou stránku svého života, jeho tragiku a oslavení, sděluje nám tím velmi prostě, že je skutečně člověkem i tak upozorňuje na starozákonní texty proroctví.

Starý zákon hovoří o Synu člověka sestupujícím z nebe na oblaku⁶¹, i o Synu člověka sedícím po Boží pravici⁶², z toho, že Ježíš odkazuje v mnohých svých výročích na Starý zákon a proroky⁶³, můžeme usoudit, že Ježíš věděl i o svém Božském původu, o svém příchodu od Boha na zemi, o utrpení i to, že usedne v oslaveném těle po pravici Boha Otce. V tomto titulu je předvelikonoční chápání Ježíše o sobě samém, ale výroky, které od něj učedníci slyšeli, nabyly pro ně (i nás) významu teprve po jeho Ukřižování a Vzkříšení. Po těchto událostech se jeho identita projevila naplno⁶⁴.

Čeněk z Vartenberku tento christologický titul používá již se znalostí a svým vlastním pochopením příběhu Syna člověka - Ježíš z Nazareta. Neplýtvá s ním a používá jej velmi cíleně tam, kde chce ve zkratce připomenout celou Ježíšovu pozemskou anabázi, jeho lidskou přirozenost a především tragedii jeho pozemského života s akcentem na jeho oslavení.⁶⁵ Proto také hned v blízkosti titulu Syn Člověka, bývá užito často titulu Mistr a také výraz Přítel, čtenář z toho může poznat a pochopit,

⁶⁰⁾ srov. ČENĚK Josef z Warteberku Kázání postní; vyd. J.H.POSPÍŠIL 1834 1/3 str. 41

⁶¹⁾ Dan 7,2-14

⁶²⁾ Žalm 80,17

⁶³⁾ např. Mt 11, 5; 5,15; Lk 24,44

⁶⁴⁾ srov. POSPÍŠIL Ctrirad Václav Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010. str.78

⁶⁵⁾ srov. ČENĚK Josef z Warteberku Kázání na neděli, vyd. J.H.POSPÍŠIL 1834 1- ,str. 140

že řeč je o Ježíšovi Nazaretském, který byl a zajisté se i narodil člověkem, žil s námi v tomto časném světě stejně jako my, Muž od kterého se my lidé máme a můžeme stále učit, protože to že nás učí, a je tedy naším Mistrem, dělá jen z velkého přátelství k nám.

Syn Boží

Boží Syn je christologickým titulem, jehož smysl nám nemusí být na první pohled zcela a jednoznačně srozumitelný. Ve starozákonním období je tímto titulem označován například „Lid vyvolený“, to znamená lid Izraelský, lid Hospodinův, a používá se také pro označení králů, i třeba andělů, z toho můžeme usuzovat, že se jedná o označení všech těch osob, které Bůh „adoptuje“ jako své syny či dcery.

Tímto titulem, mimo jiné byli a jsou i dnes v různých kulturách světa, zejména ve východních národech zemí Orientu, označováni i císaři⁶⁶, králové a faraoni, různí bůžkové a vzpomeňme si, že v tomto smyslu oslovuje d'ábel tímto výrazem Krista při rozhovoru na poušti. V podání d'ábla má použití tohoto titulu výsměšný charakter, a jak čteme v Písmu⁶⁷, před Velikonocemi oslovují tímto titulem Ježíše Nazaretského nejen démoni⁶⁸, a Ježíšovi nepřátelé⁶⁹, ale také Ježíšovi učedníci například v okamžiku, kdy ukáže svou moc nad přírodními živly⁷⁰, ovšem tentokrát je to výraz úcty a označení Ježíšova vztahu s Bohem. Ježíš Nazaretský sebe samého Synem Božím nenazývá právě pro tuto významovou nejednoznačnost, stejně tak sám sebe neoznačuje a ani o sobě nemluví jako o Mesiáši.

Na tomto místě je v této souvislosti třeba podotknout, že v chápání tehdejšího světa a učedníků mohl titul Syn odkazovat i na chápání ve významu Služebníka božního⁷¹. Mimo to však i Petr ve svém vyznání říká: *“Ty jsi Mesiáš, Syn Boha živého”*⁷²,

⁶⁶) pozn. i římsští císaři byli oslovováni titulem „Divi Filius“

⁶⁷) viz.Mt 4,3-6; Lk 4,3-9

⁶⁸) viz.Mt 8,29; Mk 3,11; 5,7; Lk 4,41; 8,28

⁶⁹) viz. Mk 14,61; Mt 26,63; 27,40-43; Lk 22,70

⁷⁰) např. Mt 14,33

⁷¹)srov. POSPÍŠIL Ctrirad Václav Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010 str. 38, 39

⁷²) viz.Mt 16,16

vyznání, kterému rozumíme jako vyznání „Ty jsi ten, který je od Boha a který je zde pro osvobození izraelského lidu“. Titul Syn Boží tedy v této starozákonní době jak vidíme má smysl výhradně funkcionalistický, ontologického významu dosahuje až později v Novém Zákoně⁷³ a to teprve v optice události Kříže.

Souvisejícím oslovením Ježíše Nazaretského, se kterým se v Písmu setkáváme je pojmenování, které se mu dostává od Boha Otce: „*Toto je můj milovaný syn*“ slova, která nám zjevují Ježíše Krista jako skutečného Syna Božího⁷⁴. Přestože Ježíš explicitně o sobě neřekne „Já jsem Syn Boží“ tak, ale výraz „**Syn**“ ve vztahu ke své osobě používá stejně, jako zjevuje svůj vztah k Otci Bohu.⁷⁵

Jak z textu knih kázání vyplývá, chápe pisatel tento titul především tak, že je jím označena osoba, které Bůh předává své kompetence⁷⁶ stejně tak, jako jsou často v běžném životě předávány úkoly a kompetence v rodině, předávány z otce na syna, to znamená je to titul, kterým Čeněk z Vartenberku ve svých textech naprosto jednoznačně vymezuje Ježíšovo postavení a jeho vztah k Bohu Otci⁷⁷. Autor tento výraz používá výhradně ve smyslu ontologickém a z perspektivy povelikonočního chápání Ježíše Krista, skutečného a jediného Syna Boha všemohoucího, o kterého Bůh Otec s velkou láskou pečuje⁷⁸, a do jehož Synovství je člověk ve křtu přiřazen⁷⁹. Většinou se v knihách kázání pana Čenka s tímto titulem setkáváme při citaci a jeho výkladech textů Matoušova evangelia.

⁷³) viz.např. Mt 14,33;27,54; Mk 3,11; 15,39; Jan 1,34; Sk 8,37; 9,20;

⁷⁴) při křtu v Jordáně srov. Mt 3,17; Mk 1,11; Lk 3;22 i při proměnění na hoře srov. Mt 17,5; Mk 9,7; Lk 9,36 – je uvedeno místo „milovaný“ vyvolený

⁷⁵) srov. Mt 11,27; 24,36; Mk 13,32; velmi častý je i výskyt v Janově evangeliu. Jako výjimečný vztah Syna a Otce můžeme vyvozovat a chápat i z Ježíšova oslovení Boha „Abba“ Mk 14,36; Ž 5,5.8. ;dále srov. POSPÍŠIL Ctrirad Václav Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010 str. 38, 39

⁷⁶) srov. ČENĚK Josef z Warteberku Kázání na neděli 1; vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834 str. 2,

⁷⁷) Tamtéž str. 2.; 41.

⁷⁸) srov. ČENĚK Josef z Warteberku Kázání na neděli 1- , vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834 str. 51; Mt. 2,19-20

⁷⁹) srov. ČENĚK Josef z Warteberku Kázání na neděli 1, vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834 - str.41

Spasitel – Vykupitel⁸⁰

již samo jméno Ježíš poukazuje, jak jsme uváděli výše, na spásu, na uzdravení světa. Je to titul, který přímo odkazuje na Boha, který je jediným možným Stvořitelem a Spasitelem světa.

Ve Starém zákoně je titul Spasitel vyhrazen pro Hospodina⁸¹, nikdy ne pro Mesiáše, Služebníka Božího nebo snad dokonce pro člověka. Tento smysl zachovává i Nový Zákon, který také mluví o Bohu Spasiteli⁸² a tak je užitím titulu Spasitel poukazováno na Ježíšův božský statut. Spása, kterou Ježíš přináší, není pouze v poselství toho, co hlásá, či v jeho mocných skutcích a činech, ale v jeho vlastní osobě, v něm samém. On je tím Spasitelem, on je ta Spása⁸³. On nám přináší uzdravení a vykoupění z hříchů. Spasitel přinášející spásu, je to titul, ve kterém je obsažen nejen funkcionální charakter, ale ve kterém jasně chápeme, že není možné oddělovat pro svůj křesťanský život christologii a soteriologii.⁸⁴

Titul Vykupitel-Spasitel je jedním z nejvíce frekventovaných titulů užívaných Josefem Čeňkem v jeho kázáních. Obsahem označení Spasitel je uzdravení, záchrana z hříchů a tím i záchrana života. Titulem Spasitel autor odkazuje vždy na Ježíše, jediného a jedinou cestu, která zachraňuje i uzdravuje člověka, poukazuje na skutečnost, že hříšnému člověku se dostává z milosti Spasitele Krista Ježíše schopnosti vidět, slyšet, vstát a jít dál k cíli, zjednodušeně vyjádřeno dostává se mu schopnosti nehřešit, že když dnes řekneme Spasitel, vždy jedná o Ježíše, který svou smrtí na Kříži, zástupnou obětí Bohu namísto člověka, jej zachránil a vykoupil ze smrti a hříchu. Titul Vykupitele pak používá pro osobu Ježíše také všude tam, kde můžeme vírou předpokládat spasitelství

⁸⁰) pozn.- toto slovo v řečtině (*sótér*) mělo také význam lékař, a užívalo se pro Bohy, císaře a státníky srov. POSPÍŠIL Ctrirad Václav Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010 str. 83

⁸¹) srov. Iz 49,6; Zach 9,9

⁸²) srov. Lk 1,47; Jud 25; 1 Tim 1,1; 2, 3; Tit 1,3; 3,4;

⁸³) srov. Sk 4,12; 1. Kor 1,30

⁸⁴) srov. POSPÍŠIL Ctrirad Václav Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010 str. 83

Ježíše Krista z jeho výroků o sobě samém⁸⁵, nebo z jeho činů na jeho pozemské cestě⁸⁶. Tak jak je podán v Knihách kázání, má užití titulu Spasitel takřka výhradně funkcionální charakter.

Mistr, Učitel a Pán

Pán (řecký výraz-Kyrios), od počátku, a nejběžnějším titulem prvokřesťanských dob, je pro Krista Ježíše titul Pán. My se s tímto titulem setkáváme již v evangeliích, kde uznání titulu Pán pro Ježíše není ještě dáno pohoršením Kříže a zkušeností, kterou učedníci po setkání se Vzkříšeným získali a svědčili, ale bezprostřední reakcí učedníků a učednic, kteří svému Mistru, od něhož se učili, a poslouchali Boží zákon, vyznali, že je to on, Jediný skutečný Pán, který vládne z vůle Boha Otce⁸⁷ všem a všemu na zemi a současně je tedy i Pánem (Kyrios) každého člověka. V tomto titulu je zřejmé rozpoznání toho pravého, Ježíšova božství jak slyšíme i od apoštola Tomáše⁸⁸: “Můj Pán a Můj Bůh“ Současně titul Pán ukazuje na vztah Ježíše k lidem a on jej užívá poněkud zamlženě v rozhovorech s farizeji, ale i otevřeně vzhledem ke svým učedníkům⁸⁹. Je Pánem Božího království a právo vládnout vyplývá z jeho naprostého ponížení na kříži

„Necht' je mezi Vámi takové smýšlení jako v Kristu Ježíši: způsob bytí byl roven Bohu, ale přeci na své rovnosti nic nelpěl, ale vzal na sebe podobu služebníka a stal se jedním z lidí. V podobě člověka se ponížil, v poslušnosti podstoupil smrt a to smrt na kříži. Proto ho Bůh vyvýšil nadevše a dal mu jméno nad každé jiné jméno, aby se před

⁸⁵) srov. ČENĚK Josef z Warteberku Kázání postní, vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834, str. 57

⁸⁶ srov. ČENĚK Josef z Warteberku 1. Kniha kázání na neděli, vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834, str. 168

⁸⁷) jenom ten, kdo skutečně vlastní tuto moc, jí může delegovat, tato moc Boha Otce je vyjádřena v knize Dt 10,17 „Vždyť Hospodin, váš Bůh, je Bůh bohů a Pán pánů, Bůh veliký, všemocný a vzbuzující bázeň“. Dále můžeme sledovat toto přiznání např. v Jz 3,11; 3,13; Neh 10,30; Est. 4,17; Ž 135,5; 114,7; 97,5; 136,3; 147,5; Dan 2,47; Mi 4,13; Za 6,5; Mal 3,1;

⁸⁸) srov. Jan 20,28

⁸⁹) srov. Mt 22,41, Sk 2,34-36, Žid 1,13, Jan 13,13

*jménem Ježíšovým sklonilo každé koleno, na zemi i na nebi i podzemí a aby každý jazyk k slávě Boha Otce vyznával: Ježíš Kristus je Pán*⁹⁰.

Ježíšovo panství pak je království skryté i velmi obecné v dějinách a životě národů a je předmětem víry⁹¹, avšak současně se dotýká nejen obecně dějin a hříchů, ale velmi konkrétně i dějin a hříchu každého jedince.⁹²

Tak chápe a interpretuje i autor Kázání uvedená oslovení Krista. Je zde třeba však uvést, že dnešní čtenář bude možná občas váhat, zda termín Pán vztahuje pan Čeněk na Krista Ježíše samého, nebo jestli se výpověď týká Boha Otce⁹³, pokud v textu není ihned smysl upřesněn⁹⁴. Pan Čeněk navíc s titulem Pán, ve slovech svých kázání často spojuje titul **Mistr**. Mistr je ten kdo učí, je to učitel - ten od koho se učíme, koho posloucháme, koho se snažíme a koho je třeba následovat- poslouchat. V hebrejštině bychom užíli pro takového člověka označení „*Rabbi*“. O tom, že Ježíš Nazaretský je (a byl i bude) nejkompetentnějším Učitelem ze všech učitelů nelze pochybovat a je to zřejmé i z jeho autoritativních výroků, kterými nás nabádá k následování slovy „*Učte se ode mne.....*“⁹⁵; „*Bděte..*“⁹⁶ výroky, na něž nás Josef Čeněk upamatovává. Učitelství Páně spatřuje také v Božím Milosrdenství, v jeho Laskavosti a Dobrotivosti, ve kterých bychom jej měli napodobovat,⁹⁷ vnímá Krista jako nejvyšší autoritu, skutečného Boha, Vládce nad stvořením a Mistra. V tomto smyslu se pak textem knih kázání prolíná i učitelství Krista Ježíše, který nauku nejen předkládá a vykládá, ale současně ji svým

⁹⁰) srov. Flp 2,5-11

⁹¹) srov. Flp 3,8; Řim 15,30; 1 Kor 1,2.

⁹²) srov. 1 Kor 7,39; 1,27; Kor 3,22

⁹³) srov. ČENĚK Josef; Kázání na neděli 1, vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834, str. 142

⁹⁴) i když právě v tom může posluchač z titulu Pán odvodit Božský původ Pána Ježíše; a srov. Mt 11, 25

⁹⁵) srov. Mt 11,29

⁹⁶) srov. Mt 26,38; 26,41; Mk 13,33; 13,37;

⁹⁷) srov. ČENĚK Josef z Warteberku Kázání na neděli 1, vyd. J.H.POSPÍŠIL 1834, str. 97

učedníkům trpělivě vysvětluje⁹⁸. Pro autora není Učitelství Ježíše Krista něčím historicky vzdáleným, již ukončeným, naopak je pro každý okamžik a situaci velmi živé a přítomné a my jsme povinni, protože dnes stojíme na místě učedníků slova Pána poslouchat a od něj se učit⁹⁹.

Beránek Boží

Další z christologických titulů Beránek Boží je typickým obrazem, který v nás pravděpodobně navozuje různě laděné obrazy; v první řadě vidíme oběť velikonočního beránka, obraz záchrany izraelského lidu z otroctví Egypta, osvobození, které si tento vyvolený národ pravidelně připamatovává a děkuje zaň, obraz zápalné oběti v příběhu Abrahama a jeho syna Izáka. Je to také obraz, který máme spojený se křtem v řece Jordán, kdy Jan Křtitel, s pomocí slov s proroka Izajáše ukazuje na Ježíše slovy: *“Hle Beránek Boží, který snímá hříchy světa“*. Obraz oběti, který se nám změnou porozumění přetváří před očima, a my docházíme k chápání této obětiny, jak ji slyšíme v Janově evangeliu a Apokalypse. Vidíme zde oběť Beránka, ve které ale nejde jen prostou oběť velikonočního beránka, protože On, Beránek je tím trpícím Služebníkem, který přišel, aby svět sjednotil, uzdravil a obrátil k Bohu¹⁰⁰. Je to oběť člověka, jako odpověď a díkůvzdání na Boží jednání v dějinách¹⁰¹. Ježíš, je obětí i knězem, je tím, kdo tuto smlouvu svou krví uzavírá a činí zcela novou. Použití tohoto titulu odkazuje na soteriologický rozměr Ježíšova utrpení. Zprostředkovatelský význam této oběti na kříži, Ježíšovi cesty k Otci se rozkrývá, čteme li jej v souvislosti s vtělením Krista¹⁰².

⁹⁸) srov. ČENĚK Josef z Warteberku Kázání na neděli 1, vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834, str. 137

⁹⁹) srov. ČENĚK Josef z Wartenberku Kázání na neděli 1, vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834, str. 27, 31, 36, 37

¹⁰⁰) srov. Jan 1,29;

¹⁰¹) srov. Ex 24, 6 – 11 jedná se o obětinu, při jejímž obětování je krví zpečetěna smlouva, v níž se jednalo o smlouvu trvalou, smlouvu na život a na smrt, mezi Bohem Hospodinem, který smlouvu iniciuje, a člověkem. Taková smlouva vyžadovala naprostou věrnost ze strany člověka i Boha a vyvrcholila hostinou. Beránková krev pak symbolizovala poslušnou odpověď na Boží příkaz.

¹⁰²) srov. Jan 1,14;

Ve spisech pana Josefa Čeňka je také titul Beránek používán. Čtenář se s ním setkává na místech, která odkazují a citují z Písma, i na místech kdy autor chce poukázat na spásný význam působení i utrpení Spasitele.

Christologické tituly, jak jsme již jednou poukázali, nejsou zcela jednoznačně interpretovatelné, nejen z toho důvodu, že většinou byla tato označení známá již ve starém zákoně a i přes naše tvrzení, že jejich pravý význam byl ukázán až v novozákonní době, respektive po smrti a vzkříšení Ježíše.

Vždy je nutné si položit otázku jak a podle čeho jim rozumět. I když jsme se zde snažili jejich význam přiblížit, chceme li je používat tak, abychom jimi charakterizovali Ježíše, je nezbytné použít pravidla analogie. Cestu tvrzení, cestu negace tohoto tvrzení a nakonec cestu *eminentia*. Tato třetí cesta dává nepřímě najevo, božský statut nositele těchto titulů¹⁰³. Na základě uvedeného pak zjišťujeme, že tvrzení „Ježíš je Mesiáš“ které nám sděluje přibližně něco o tom kým je Ježíš, znamená, že význam takového tvrzení má funkcionalistický význam, učiníme li druhý a třetí krok *via emanentiae*, pak ale říkáme, že Ježíš je mírou všeho mesiášství a použitý titul není získaným označením, ale jeho bytostnou charakteristikou, se kterou se narodil, je s ní od vždy¹⁰⁴.

Ani kázání pana Čeňka nenaznačují, že by autor postupoval v pochopení těchto uvedených christologických titulů jiným způsobem, nebo snad někde zpochybil, že Ježíš je plnou mírou každého z použitých titulů.

¹⁰³) srov. POSPÍŠIL Ctrirad Václav Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010, str. 85-87

¹⁰⁴) srov. Mt 1,21; Lk 2,11; Lk 1,43; Lk 2,11; Lk 1,35- Ježíš byl vždy Spasitelem, Mesiášem, Pánem, Synem Božím

2.1.3. Tajemství Ježíšova života

Čtenářům Bible je předkládána v novozákonních knihách postava Ježíše Krista, Muže z Nazareta, a my v nich můžeme sledovat historickou osobu Ježíše Nazaretského a pouze spolu s historiky vážit archeologické nálezy, které budou potvrzovat, nebo také ne to, jak je v evangeliích a dalších novozákonních spisech popisován život a dílo Ježíše Nazaretského. Nabízí se zde otázka, zda historik, s naprostým odmítnutím dogmatu a pouze racionálním pohledem, je ve skutečnosti s to, zcela objektivně obsáhnout, popsat a vysvětlit celé drama Ježíšova životního příběhu v dějinách, které dosáhlo vrcholu v událostech tajemství „Kříže“ smrti a Vzkříšení. Totéž platí i o dalších vědních oborech, které se nám pouze na základě své metodiky snaží předložit vysvětlení k Ježíšovu početí, narození, životu a konání na tomto světě. Bádání o postavě Ježíše z Nazareta, která se tímto výhradně „vědeckým racionálním“ způsobem prováděla (a provádí) se ukázala být bezvýchodná a skončila vždy ve slepé uličce. Ovšem platí i obrácený a beznadějný postup, který byl prosazován např. R. Bultmannem¹⁰⁵. Tento teolog naopak vše o Ježíši považoval za pravdu přijatou pouze vírou, způsob legendy, což by tedy znamenalo, že Zjevení by nebylo založeno na Božích skutcích v dějinách spásy, ale pouze na tom, jakým způsobem bychom o něm mluvili¹⁰⁶. Ať soudíme o těchto metodách cokoli, oba dva nastíněné způsoby pohledu na život Mistra z Nazareta, nám však daly v dnešní době východiska k novým způsobům, jak položit otázky týkající se Ježíšova příběhu¹⁰⁷.

Nicméně doba, ve které se s panem Josefem Čeňkem z Wartenberku nacházíme v dobách dřívějších, osvíceneckých, které ale také řeší problém postavy „skutečného Ježíše“. Přibližně v době narození pana Čeňka, na jedné straně setkáváme s názorem,

¹⁰⁵) srov. MÜLLER, Gerhard Ludvig; Dogmatika pro studium a pastorační práci; 1.vyd. Karmelitánské nakladatelství 2010, str. 272

¹⁰⁶) srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010, str. 94

¹⁰⁷) ovšem již v 11. století předkládá metodiku sv. Anselm z Canterbury, který odkazuje na skutečnost, že díky rozumové úvaze, může člověk dospět k pravdám víry. A klade při tom důraz na rozum, kterým jsme obdařeni a na druhé straně na autoritu „Bible“. Rozum je pro sv. Anselma řádem skutečnosti, který odkazuje k Bohu, na toto téma hovoří ve svém díle „Monologion“

který je prezentován Davidem Humme (1711-1776), ten ve spisu „The Natural History of Religion“ (1757) chápe „obsahy dogmatu o Kristu jako dílo rozumu, který se sám se sebou kriticky nevyrovnal“¹⁰⁸. Na druhé straně se v této době objevují i názory, že evangelia jsou padělky, o čemž se snažil přesvědčit ve vydaném rukopise „Vom Zwecke Jesus und seiner Jünger“ Hermann Samuel Reimar¹⁰⁹.

Kázání, která předkládá pan Čeněk z Warteberku, se nezabývají spekulativní teologií, nejsou určena odborníkům, ale farníkům a mají mít především katechetický charakter. A tak možná i pro to, se sice snaží autor posluchačům předkládat „Ježíše jako živého“, bez pochybností o příběhu a naopak dává velký důrazem pravdivost textů evangelia, textů starého i nového zákona, ve kterých nachází základ i oporu pro prohlubování víry svých, jak jsme četli v jeho úvodních slovech, „ovčiček“. Nežádá od svých farníků jenom bezmeznou víru, ale apeluje na jejich rozum, i když poněkud manipulativním způsobem:

„Rozum jest první ta veliká přednost, kterou člověk od jiných živočichů se rozeznává. Jakby člověk neměl tuto velikou přednost obzvláště ke cti a chvále Boha svého obraceti. Jak a kdy ji ale vskutku k chvále Boží obrací? Tehdáž, když rozumu svého k poznání zákona Páně vynakládá; když dobytého umění k užítku a k vzdělání bližního užívá; když se seznaje obmezenost rozumu i co se časných věcí týče tím ochotněji úsudkům a vyřknutím Páně, ač mu nepochopitelným se podrobí a podloží“¹¹⁰

Tajemství Ježíšova života můžeme sledovat ve dvou rovinách, s optikou před velikonoční a po velikonoční události. Ovšem právě velikonoční událost je tím zlomem, událostí, která dává vzniknout a je také původem velikonočního svědectví. Teprve, po všech událostech velikonoce je plně dokončen příběh Ježíšova života¹¹¹ a naplnění jeho

¹⁰⁸) srov. MÜLLER, Gerhard Ludvig; Dogmatika pro studium a pastorační ;1.vyd. Karmelitánské nakladatelství 2010, str. 269

¹⁰⁹) srov. MÜLLER, Gerhard Ludvig; Dogmatika pro studium a pastorační ;1.vyd. Karmelitánské nakladatelství 2010, str. 269

¹¹⁰) srov. ČENĚK Josef z Warteberku ; Kázání postní, vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834; str. 14, kde jeho názor na rozum odkazuje na výroky v dílech sv. Anselma

¹¹¹) srov. např. Jan 19,30;

pozemského poslání, nyní po tomto „vyslovení“ konce příběhu je možné rozpoznání identity vtěleného Božího Syna i plná víra a porozumění smyslu dějin spásy. Jak říká autor knih *Kázání o velikonoční víře* „ ..., že *Ježíš Kristus uvedl budoucí život do světla pravého a v jistotu postavil.*“¹¹²

Pan Josef Čeněk z Wartenberku vypráví ve svých kázáních jednotlivá tajemství Ježíšova života, tak aby přizval posluchače do děje, aby se vlastní život a příběh jednotlivce zazrcadlil v příběhu Ježíše¹¹³. Přítomnou situaci posluchače s velkou vážností vtáhne do zpřítomnělé minulé skutečnosti. Tím staví posluchače a čtenáře do pozice skutečného učedníka přítomného Krista Ježíše, který jej následuje a napodobuje, přitom posluchač - křesťan nemá pocit, že by následoval nějakou fiktivní postavu, o které někdo vypráví, ale skutečně reálné lidství spojené s božstvím v Ježíši Kristu, opravdové příklady Ježíšova pozemského jednání, které je reálně možné, aby je dokázal také učinit¹¹⁴.

I když by se nám mohlo zdát, že učedníci před Velikonocemi neměli žádnou víru, není tomu tak, rozhodně si kladli otázky po identitě Ježíš Nazaretského, nehledě na to, že přemýšlení o tom je vybízí sám Ježíš svými otázkami „za koho mě lidé pokládají?“, nebo „za koho mě pokládáte vy?“¹¹⁵. Dá se tedy říct, že v období předvelikonočním viděli učedníci v Kristu Mesiáše davidovského typu, od kterého by snad mohli očekávat osvobození¹¹⁶ a teprve po Ježíšově Nanebevstoupení v síle Ducha svatého, seslaného o svátku Letnic, byla jejich víra dotvořena, nikoli teprve jim dána¹¹⁷. V této „dotvořené“ víře mohli vyslovit: „*Ježíš Kristus je Pán*“.

¹¹²) srov. Josef Čeněk z Wartenburku, *Kázání na neděli 1*; vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834, str. 221

¹¹³) Tamtéž str. 225: „Kristus nám ponaučení o budoucím životě poskytl a nám cestu ukázal, jak bychom jej dosáhnout mohli a tuto jistotu Zmrtvýchvstáním upevnil. A tak též účinek téhož učení jest, že nyní dokonalé“

¹¹⁴) srov. POSPÍŠIL Ctrirad, Václav; *Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel*; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010, str. 98-99

¹¹⁵) Mk 8,27-30

¹¹⁶) např. Mk 10,37; Mt 20,21; Lk 21,6.7; Lk 24,21; Sk 1,6

¹¹⁷) srov. POSPÍŠIL Ctrirad, Václav; *Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel*; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010, str. 61

Je to skutečnost, kterou autor velice dobře vnímá a považuje proto za důležité rozlišit posluchačům mezi vírou před a po velikonoční. Vysvětluje ve svých kázáních, že předvelikonoční víra učedníků v Ježíše Krista stojí především na jejich vlastní zkušenosti, kterou učinili během putování s Ježíšem.¹¹⁸ Tato předvelikonoční víra byla oživována zázraky, mocnými činy, které Pán konal, a jimi naplňoval slova starozákonních proroků i předpověďmi nastávajících utrpení, která se snažil sdělit svým apoštolům, aby byli na tyto skutečnosti připraveni, až nastanou, a neztratili v něj důvěru¹¹⁹. Plné proměny dozrání víry je dosaženo až po Velikonocích. Podstatnými mezníky ve víře světa a jejím dozrání jsou podle pana Josefa Čenka

*„Slavné z mrtvých Vstání jako důkaz o božství jeho učení. Svatí evangelisté nám ten pro nás důležitý příběh s tou jednoduchostí a prostotou a určitostí, jakých jen v pravdě nalézt lze vypráví“*¹²⁰ a dalším je událost seslání Ducha svatého, protože

„Ano jak Spasitel k vyplnění Písma a k dokázání svého Božství z mrtvých vstáti musel, tak také k doplnění Písma, k doplnění vlastní připovědi Duch Páně na apoštoly přijíti musel,“

a ve svém textu pak o pár slov dál říká, že sice Spasitel mohl *„tu podivnou proměnu v apoštolech učinit, ale neučinil, aby tím více bylo celému světu patrné, že co apoštolové byli, bylo z moci ne lidské, ale jediné moci Páně“* a *„jaká proměna když Duch Páně, způsobem všem patrným, na ně přišel“*¹²¹

Ačkoli kázání jsou postavena především tak, aby vedla posluchače na cestu zamyšlení se nad sebou a obrácení, jsou právě proto současně, v kontextu s liturgickým rokem, výpovědí o Ježíšově životě a putování. Důraz přitom není soustředěn až tak na přesnost teologie ať už biblické, nebo patristické, na dokumenty magisteria a jejich profesionální výklad, ale jejich smyslem je obrátit pozornost posluchače na Boha, na ty

¹¹⁸) srov. ČENĚK Josef z Wartenberku, Kázání na neděli 1, vyd. J.H.POSPÍŠIL 1834 str.219 - 221

¹¹⁹) srov. ČENĚK Josef z Wartenberku, Kázání postní ; vyd. J.H.POSPÍŠIL 1834 str. 51

¹²⁰) srov. ČENĚK Josef z Wartenburku, Kázání na neděli 1 ; vyd. J.H.POSPÍŠIL 1834 str.219 - 221

¹²¹) srov. ČENĚK Josef z Wartenburku, Kázání na neděli 2 ; vyd. J.H.POSPÍŠIL 1834 str. 1 – 5; Sk 1,5

okamžiky Ježíšova života, které jsou podstatné, podle Josefa Čeňka, k jeho učednickému následování a tím přimknutí se k Bohu. Některá z těchto tajemství jsou předkládána jako Boží pedagogika. V kázáních se také neobjevuje explicitně otázka úkonu vtělení, případně dalších témat spojených s Pannou Marií. Dokonce i přes to, že o Josefu Čeňkovi se hovoří jako o velkém ctiteli blahoslavené Matky Krista Pána, tak toto téma se v jeho kázáních, ač bychom to mohli očekávat, neobjevuje¹²².

Celý život a dílo Ježíšovo je tajemstvím a zjevováním Boha Otce¹²³, které zjevuje skutky, slovy i mlčením i utrpením. (Což obráceně předpokládá, že zjevený Otec ukazuje na Syna¹²⁴). Život Ježíšův je tajemstvím vykoupení, které vrcholí a dozrává krví prolitou na kříži¹²⁵. Můžeme si také strukturovat zjednodušeně Kristův život na část narození a dětství, která obsahuje téma vtělení Krista a jeho dětství, témata, která Josef Čeňk ve svých textech nevyčerpává a téma Ježíšova veřejného působení¹²⁶, toto zjednodušení nelze provést tak zcela, protože i vnitřní, skrytý život je Kristovým tajemstvím a odehrává se i v dětství. Jiný metodický způsob jak přistoupit k rozlišení fází tajemství života Ježíše Krista nabízí Kompendium katolické církve, které použije jako základ k objasňování Vyznání víry církve, ať již v Apoštolském, nebo kompletnějším Nicejsko-Cařihradském textu: „.. tajemství vtělení (početí a narození) a velikonoc (utrpení, smrt, pohřbení, sestup do pekel, vzkříšení, nanebevstoupení)“¹²⁷.

I dnešní teologická díla jsou v jednotě s panem Josefem Čeňkem ve tvrzení, že počátek veřejného vystoupení Pána Ježíše byl křest a následoval jeho odchod do pouště:

„Prvé než nastoupil Spasitel ouřad učitele světa, a hlasatele vůle a tajemství božských, dal se od Jana pokřtiti, při kterémžto křtu svatém jakožto Syn Boží zjeven, a

¹²²) v textu kázání se neobjevuje ani výraz „syn Mariin“ – Mk 6,3

¹²³) srov. Jan 12,45; Jan 14,9, KKC 516

¹²⁴) srov. Mt 11,27 ; Jan 17,1-5

¹²⁵) srov. KKC 517

¹²⁶) Ježíšův křest, pokoušení na poušti, hlásání Božího Království, Ježíš a odpouštění, Ježíšovo vědomí smrti, Ukřížování, Vzkříšení, Nanebevstoupení a seslání Ducha svatého.

¹²⁷) KKC čl. 512

*od Otce nebeského oslaven byl. Na to se odebral na poušť, tam se postil a pak byl pokoušen od ďábla*¹²⁸

Po těchto událostech Ježíš vychází, aby konal své poslání, hlásá Boží Království, zjevuje Otce Boha a je od něj oslaven ve své smrti a vzkříšení, a také i tehdy kdy sesílá dle svého slibu Ducha svatého, aby mohli učedníci vyplnit jeho misijní poslání¹²⁹, přináší světu spásu a odpuštění hříchů.

Křest Ježíše Krista

pan Josef Čeněk hovoří o křtu Páně, jako o jednom z důkazů velké pokory Pána Ježíše což konvenuje s pojetím Ježíše jako Služebníka Hospodinova¹³⁰. Očividně i jemu, stejně jako Kristovým učedníkům po Velikonocích působilo problémy pochopit skutečnost, že se Ježíš nechal pokřtít od Jana, „toho, který sebe pokládá za nehodného řemínky u obuvi Ježíšovi rozvázati“¹³¹. Evangelisté sami se k této otázce, vycházející z této epizody stavějí velmi opatrně. Ve světle povelikonoční víry, se zdá, že shledávají jakousi nepatřičnost v tom, aby byl Ježíš Janem pokřtěn, nemluvě o tom, že by Kristus snad měl být zařazen mezi hříšníky a tak křest Páně spíše akcentují do významu zjevení Ježíše nazaretského jako Syna, kdy je současně zjeven v jeho přítomnosti nejen Bůh otec, ale i Duch svatý, tedy celá Trojice¹³². A tak nejkompexnější zprávu podává Markovo evangelium:

„V těch dnech přišel Ježíš z Nazareta v Galileji a byl od Jana v Jordánu pokřtěn. V tom, jak vystupoval z vody, uviděl nebesa rozevřená a Ducha, který jako holubice

¹²⁸) srov. ČENĚK Josef z Warteburku, Kázání na neděli 1 ; vyd. J.H.POSPÍŠIL 1834 str. 153

¹²⁹) srov. např. ČENĚK Josef, Kázání na neděli 1; vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834 str. 219 – 225; Kázání postní, vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834, str.1 - 78

¹³⁰) srov. Iz 42,1

¹³¹) srov. ČENĚK Josef, Kázání na neděli 1 ; vyd. J.H.POSPÍŠIL 1834 str. 24; Lk 3, 16; Mt 3,11

¹³²) srov. Mt 3,11 – 1; u Lukáše ve 3,21-22 tuto epizodu můžeme sledovat v kontextu se sesláním Ducha svatého a zjevením Ježíše jako „Syna milovaného“ ; stejně tak se omezuje Jan1,32 -34 na skutečnost seslání Ducha a jeho vyznání o Božím Synu.

*sestupuje na něj. A z nebe se ozval hlas: „Ty jsi můj milovaný Syn, tebe jsem si vyvolil.“*¹³³

Ježíšův křest nese sebou aspekt očišťování od hříchů. Je nutné si uvědomit rozdíl mezi křtem lidí, které Jan Křtitel prováděl na odpuštění hříchů a křtem Páně, který vstupuje do Jordánu, protože On na sobě ponese hříchy ostatních lidí¹³⁴. Událost křtu je počátkem Ježíšova veřejného působení po tom, co na něj sestoupil Duch svatý. Tuto událost vidí Josef Čeněk jako Ježíšův mandát od Boha Otce k plnění poslání na tomto světě:

“že Spasitel Ježíš, ne ve vznešenosti a velebnosti božské, ale v podobě hříšného člověka na svět přišel, aby tím spíše příklad, naší slabosti přiměřený zanechat, a spravedlnosti Otce nebeského zadost učiniti mohl“

V kontextu rozumíme později seslání Ducha svatého o Letnicích, který byl tentokrát Kristem seslán, aby církev mohla plně zahájit plnění svého úkolu, který jí byl svěřen¹³⁵.

Díváme li se na souvislost mezi sesláním Ducha svatého na Ježíše při jeho křtu, a zahájení jeho veřejného působení a plnění poslání na světě, musíme chápat celou událost Ježíšova křtu jako svobodného vyjádření Božího syna „ano“ se svým vtělením a tedy i svou spasitelskou misí v dějinách¹³⁶.

Událost Ježíšova křtu přinášela teologům v průběhu dějin různé otázky. Jedním z problémů bylo seslání Ducha svatého při křtu v Jordáně. Ježíši, který v sobě spojuje přirozenost božskou i lidskou, přisuzují církevní otcové naplnění jeho lidství Duchem svatým již při vtělení. Odpovědí však může být, že tímto křtem se také Ježíš Kristus stává „*Pomazaným*“.¹³⁷

¹³³) Mk 1,9-11

¹³⁴) srov. Iz 53, 4-6; Jan 1,29 - 34

¹³⁵) srov. ČENĚK Josef, Kázání postní; vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834 str. 1- 8

¹³⁶) srov. POSPÍŠIL Ctrirad, Václav; Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010, str. 100

¹³⁷) Tamtéž str. 101; srov. Adversus haereses 3,9,3; PG 7, 871-872

Dalším z problémů bylo, že vůbec něco Ježíš přijal, pro ariány to znamenalo, že tedy Kristu něco chybělo a pak nemohl být dokonalý jako Bůh a z toho vyvodili, že byl stvořen, poněkud jiný pohled, ale podobného významu, vnesl Pavel ze Samosaty s tvrzením, že Kristus byl naplněn boží silou při křtu a tím byl adoptován. Proti tomuto adopcianismu se vymezuje Řehoř Naziánský¹³⁸

Pobyt na poušti a pokušení d'áblem

Podle vyjádření kazatele a autora Josefa Čenka je dalším milníkem cestě k veřejnému vystupování Ježíše z Nazareta pobyt na poušti spojený s půstem a zkouška, které byl od d'ábla podroben¹³⁹. Tento příběh, který svorně uvádí všichni synoptici¹⁴⁰, evangelista Jan zcela vynechává, není to pro něj, pravděpodobně z hlediska prvokřesťanské janovské komunity, srozumitelně komunikovatelné téma.

Pan Čeněk tento příběh využívá k tomu, aby zdůraznil půst. Půst jako dar, dar Ježíšem posvěcený, a nezbytný k našemu životu a říká:

„Postil se, aby svým příkladem půst posvětil, a nás poučil, jak nám mdlým, křehkým a více ke zlému, než k dobrému nakloněným tvorům jest potřeba, tělo své postem, strídmostí, újmou a zapření, v poddanost ducha přivést. Pak pokoušen byl Spasitel a všechno to pokušení odehnal odvolávaje se ve všem na vůli Boží v Písmu svatém.“

Josef Čeněk v tomto tématu vyzdvihuje akt půstu, jako akt solidarity s Pánem, akt, ve kterém jej můžeme a máme napodobit, jsme-li my pokoušeni, rozumějme pokoušení světskými výhodami, nebo jako prevenci před těmito pokušeními. Z uvedené citace vnímáme, že Ježíš, člověk byl Duchem svatým přiveden na poušť, kde je d'áblem pokoušen, provokován, podobně tak my býváme provokováni, ale On toto pokušení odehnal, poslušně Slova Božího v Písmu. Takže můžeme z jeho textu vyčíst, že Ježíš jedná ve jménu absolutního dobra v souladu s Otcovou vůlí. Slovům v „poddanost

¹³⁸) ŘEHOŘ NAZIÁNSKÝ; Epistula 101- Ad Cleodionum, 23; PG 37,180; v POSPÍŠIL Ctrirad, Václav; Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010, str. 100

¹³⁹) srov. ČENĚK Josef, Kázání na neděli 1 ; vyd. J.H.POSPÍŠIL 1834 str. 1-8

¹⁴⁰) Mk 1,12 – 13; Mt 4,1-11; Lk 4, 1-13

ducha“ je potřeba rozumět ve smyslu poslušnosti v Duchu, ke které se rozhodneme v plné svobodě, stejně jako se rozhodl Ježíš Kristus a v těchto zkouškách dosvědčil svou jednak identitu a jednak volbu být věrný Otci, být věrný svému poslání Služebníka z lásky k Otci i lidem¹⁴¹. Je zajímavé, že Josef Čeněk toto téma jako příklad jednání pro člověka dál nerozvádí, ani neklade otázku, proč Boží Syn, seslaný Spasitel byl vlastně sváděn k hříchu a jak by mohl zhřešit?

Veřejné působení a mocné činy Ježíše z Nazareta

Jak je i výše uvedeno Ježíš legitimoval své veřejné působení, které mělo za cíl ospravedlnění a spásu celého světa¹⁴². Hlásal radostnou zvěst o Božím království¹⁴³, povolával hříšníky k obrácení¹⁴⁴, aby naplnil zákon a ne jej zrušil¹⁴⁵, aby sloužil a dal svůj život za mnohé¹⁴⁶, aby plnil vůli Otce¹⁴⁷, aby svět svou přítomností posvěcoval, dodává Josef Čeněk¹⁴⁸ a přitom si je vědom toho, že svou činností a skutky oslavuje Otce¹⁴⁹. Jeho veřejné působení však ve skutečnosti začíná opravdu již aktem vtělení. Podstatné, je i jeho vědomí o své identitě, kterou tuší již jako dítě¹⁵⁰, vědomí svého vztahu k Otci a svém poslání. To, že opravdu zná svou identitu a své poslání, dává Ježíš jednoznačně najevo, již při svém vystoupení v nazaretské synagoze, kde se ve své řeči

¹⁴¹⁾ Pokušení na poušti a i po celou dobu jeho putování po světě, mělo za cíl, aby zradil své lidství v tom smyslu, že mocnými činy ze své vůle se prosadí především světskými úspěchy, což by znamenalo podle vzoru královského mesianismu. Srov. POSPÍŠIL Ctrirad, Václav; Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010, str. 100

¹⁴²⁾ srov. Jan 3,16

¹⁴³⁾ srov. Mk 1,38; Lk 4, 18-21;

¹⁴⁴⁾ srov. Mk 2,17

¹⁴⁵⁾ srov. Mt 5,17

¹⁴⁶⁾ srov. Mk 10,45

¹⁴⁷⁾ srov. Jan 4, 34; 5,19; 6,38

¹⁴⁸⁾ srov. ČENĚK Josef, Kázání na neděli 1; vyd. J.H.POSPÍŠIL 1834 str. 67

¹⁴⁹⁾ srov. Jan 17, 4

¹⁵⁰⁾ srov. Lk 2,48 - 49

odkáže posluchače na proroctví Izaijáše, jehož slova použije v úvodu své řeči k jakési veřejné „identifikaci“ své osoby a programu poslání, které bude na zemi konat¹⁵¹. Ve všech dílech kázání, která jsem pročetla, se táhne nepřerušovaná nit osnovy s tvrzením o tom, že Ježíš přišel, aby sloužil ne sobě, ale druhým, jeho služba, která se nevyhne ani smrti, aby byla dokončena vykopením lidí. Autor čerpá z textu Markova evangelia, „*Vždyť ani Syn člověka nepřišel, aby si dal sloužit, ale aby sloužil a dal svůj život jako výkupné za mnohé.*“

Podstatnou událostí, která se odehraje po události Ježíšova křtu, a jeho galilejského obratu, vzhledem k učedníkům se stává Proměnění na hoře¹⁵², které následuje po Kristově předpovědi utrpení a smrti a po otázce: „*za koho mě pokládáte?*“¹⁵³. I když v textu evangelií čteme, že byl proměněn Ježíš, dochází na tomto místě k proměně učedníků, a v Knize kázání nám to pan Čeněk vysvětluje těmito slovy: „*svoji budoucí slávu jim dokazuje tím, že je vezme na horu Tábor*“.¹⁵⁴

Ukřižování a Vzkříšení

Ukřižování, vrchol poslušnosti Božího Syna, a také vrchol jeho mesiášských zkoušek, který učedníkům svou smrt předpovídal, aby až pohoršení kříže nastane, mohli apoštolové nacházet ve vzpomínce na Ježíšova slova, posilu pro svou víru, pochopení i důvěru v něj, když viděli svého Mistra poníženého, slovy i skutky na kříži¹⁵⁵. Jakmile si vzpomeneme na Kristův výrok, že přišel, aby sloužil a dal svůj život, jako výkupné za mnohé¹⁵⁶, rozumíme v souvislosti s ukřižováním, že Mistr z Nazareta sám dal vrcholu svého pozemského působení na jedné straně význam výkupné oběti Služebníka Hospodinova, oběti nové smlouvy, a na druhé straně význam zjevení Boží slávy a tím,

¹⁵¹) srov. Lk 4, 16 – 22; Iz 61, 1 - 2

¹⁵²) srov. ČENĚK Josef, Kázání na neděli 1; vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834 str. 168,

¹⁵³) srov. Lk 9,18-36; Mk 8,27 – 9,13; Mt 16,13 – 17,13

¹⁵⁴)srov. POSPÍŠIL Ctrirad, Václav; Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010, str. 120

¹⁵⁵) srov. ČENĚK Josef, Kázání postní; vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834 str. 51,

¹⁵⁶) srov. Mk 10,45

pro nás zjevil Boha¹⁵⁷. Bez Vzkříšení, by ale nemohl být smysl Ukřižování nalezen. Snad jen pro ilustraci si připomeňme, co říká o významu Zmrtvýchvstání našeho Spasitele text kázání z pera Josefa Čeňka¹⁵⁸:

„...opuštěný hrob důkazem byl, a předpověď Mistra jejich připomenul. Nakonec se jim v oslaveném těle zjevil a jich sám o svém mrtvých vstání přesvědčil.....Učení Ježíše Krista tuto víru v nejvyšší jistotu uvedlo a pravdivé smýšlení o budoucím životě působilo. A naději na spravedlnost božskou. Ano ji zakládá na mrtvých vstání Spasitele, on jsa mrtvý, tak jak předpověděl, z mrtvých vstal a tím dokázal, že byl pravým Mesiášem a pravým Bohem.“

Současně můžeme říct, že akt ukřižování a smrti Ježíše Krista, potvrzený zmrtvýchvstáním, je také zjevením identity Syna, který svou poslušností zjevuje i lásku Boha Otce k člověku a svou věrnost poslání uzdravit člověka bez ohledu na jeho hříchy. Je to zjevení vztahu Otce a Syna, poslušnosti Syna, jejich vzájemné lásky, ve které jeden druhému dávají darem sebe a především prostor pro naplňování jejich vztahu – Syn koná to, co koná jeho Otec¹⁵⁹.

Kříž tedy je svědkem poslušnosti a důvěry a ve Vzkříšení nacházíme Otcovu odpověď na tuto cestu křížem, ve vzkříšení je oslaven Syn člověka.

¹⁵⁷) srov. Mk 10,45; 1. Kor 11,23 - 26; Mt 26,26 - 29; Mk 14,22 – 25; Lk 22,14 – 20; Lk 9,28 – 36; Mk 9,2 – 8; Mt 17, 1-8; Jan 17, 1 – 5; srov. POSPÍŠIL Ctrirad, Václav; Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010, str. 124 – 126; v Kázání na neděli 1. Josefa ČEŇKA, je na str. 140 - 144 uvedeno, že Ježíš předpověděl své umučení, aby učedníky přesvědčil o své vševedoucnosti, protože vševedoucnost je vlastnost patřící výhradně Bohu, protože „člověk své vědomosti pozvolně nabírá, kdežto před očima Páně je všechno stále odkryto, může se říct, že před očima Páně není nic budoucího ani minulého, ale vše je přítomné.

¹⁵⁸) srov. ČENĚK Josef, Kázání na neděli 1; vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834 str. 219 - 225

¹⁵⁹) srov. Jan 5,19

2.2. Témata systematické christologie

Na tomto místě se pokusíme analyzovat z knih kázání pana Josefa Čeňka z Wartenberku jeho pohled na otázku vtělení, otázku božství a lidství v Ježíši Kristu a nevyhnutelně otázku kenóze Božího Syna. V předcházejícím textu této práce jsem se těchto témat již obecně dotkla. Tato témata, která budeme zde promýšlet, jsou základními prvky systematické christologie, současně jsou také úzce spjata se soteriologií. Již dříve jsem v této práci konstatovala známou skutečnost, že christologie a soteriologie jsou vlastně dvě otázky, které položíme ptáme li se na Ježíše Krista; jedna se ptá „kdo to je?“, druhá by mohla zjednodušeně znít: „proč tu je?“. My se budeme zabývat otázkou „Kdo je podle Josefa Čeňka Ježíš z Nazareta?“ a o jaké základy se autor ve svých tvrzeních opírá.

2.2.1. Prameny v díle Josefa Čeňka z Wartenberku

Základním pramenem, na který se Josef Čeněk v textech odkazuje, jsou texty Starého a Nového zákona, interpretované v mezích koncilních a patristických textů, aniž by tyto prameny byly, na rozdíl od odkazů na texty Písma svatého, s výjimkou několika málo výroků svatých Augustyna a Bernarda¹⁶⁰, uváděny. V kázáních nenajdeme jiné další odkazy ani citace církevních otců, nebo textů magisteria.

2.2.2. Christologická reflexe vybraných témat

Tajemství vtělení

Jak jsem již na předcházejícím místě upozorňovala, autor se primárně nezabývá problémem aktu vtělení. Všechna jeho kázání jsou vedena velmi prakticky a nabádají k poznávání a následování Ježíše a i přesto, že se mnohdy jedná o tajemství, snaží se autor především o to, aby tato tajemství byla rozumem uchopitelná a na rozum i jeho lidskou nedostatečnost odkazuje, nemá potřebu otázku vtělení (osoby a přirozenosti)

¹⁶⁰) ČENĚK Josef z Wartenburku, Kázání postní; vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834; str. 97, 153, 147,

terminologicky vyjasňovat a její důležitost pro věřící příliš řešit.¹⁶¹ Na druhou stranu by nebylo šťastné problematiku vtělení v této práci zcela opominout, protože nakonec se některých aspektů otázky vtělení přeci jenom autor knih, ve svých kázáních, dotýká.

Do tématu preexistence a vtělení „*Slova*“ nás uvádí ve svém prologu Janovo evangelium:

*„Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi. Spatřili jsme jeho slávu, slávu jakou má od Otce jednorozený Syn, plný milosti a pravdy“*¹⁶²

Toto Janovo sdělení, je velmi prosté, nic nevysvětluje, je to tvrzení, pro které evangelista nemá ve Starém zákoně žádnou oporu, vlastně v něm není nic, co by toto tvrzení vysvětlovalo a potvrzovalo. Na co bychom si mohli rozumem „sáhnout“. To, že se Bůh stal člověkem je z hlediska jak helénské mytologie a filozofie, (která navíc považuje tělo za přítěž, ač zná bohy chodící po zemi) tak z judaistického pojetí Zjevení i židovské mystiky, naprosto novou a hlavně nepřijatelnou záležitostí. Konečně tajemství vtělení bylo a je diskutovaným tématem již od počátků křesťanství¹⁶³. I když explicitně v díle pana Josefa Čeňka není problematika vtělení jmenována, tak přesto se tvrzení o tom, že Ježíš je Bůh i člověk, který přichází od Boha, v jeho textech objevují¹⁶⁴.

Všimněme si, jak evangelista Jan používá významově velmi jednoduché a srozumitelné výrazy:

¹⁶¹) srov. Filip Melachton (1497- 1560) ve svých *Loci Communes* z r.1521“ *Poznávat Krista znamená poznávat jeho dobrodiní a nikoli, jak říkají oni /scholastici/, promýšlet jeho přirozenosti a modi jeho inkarnace.“/Melanchtons Werke II/1.Hg. V. R. Stupperich, Gt 1978, s.20/ v MÜLLER Gerhard Ludwig; *Dogmatika pro studium a pastoraci*;Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 2010 str. 368*

¹⁶²) Jan 1,14

¹⁶³) koncil v Nicai r. 325 na obranu božství Syna, výsledkem je výrok koncilu o soupodstatnosti Otce a Syna, další koncil v r. 381 v Cařihradě řeší naopak lidství Synovo, jehož výsledkem bylo konstatování, že Ježíš je celý Bůh a celý člověk a odtud také vychází tzv. „Nicaisko - Cařihradské vyznání víry“. V současnosti o vtělení někteří badatelé, např. Hick, hovoří jako o mýtu a tím ale dávají christologii pouze funkcionální dimenzi.

¹⁶⁴) srov. ČENĚK Josef, *Kázání na neděli 1*; vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834 např. str. 2, str. 144

Slovo – Logos – Dabár- , které se vysloví, přijme podobu člověka s celou jeho lidskou existencí a tím překlene vzdálenost, mezi Bohem a člověkem.

Stalo se tělem – sarx, fleisch – (označení živočišného původu, v češtině můžeme výraz tělo použít také pro neživou věc, použitím výrazu pro „maso“ zdůrazňuje evangelium lidskou zranitelnost, smrtelnost, slabost, „tělo lidského hříchu“, který zraňuje Boží srdce¹⁶⁵)

Slovo, které tedy přichází shora od Boha a stalo se i stává se v čase, dějinách. Z toho vidíme, že vtělení Slova, jak jej dokládá Janovo evangelium má jak christologii úlohu „*stalo se Logos – sarx*“, ale na druhou stranu i christologii stávání se, tak jak roste Ježíšovo lidství, Slova člověkem “*Logos- antropos*“, a má tedy plně ontologickou povahu.

Stávání se člověkem, je cestou zkoušek, která vrcholí zkouškou, při níž je vyjevěna pravá identita Ježíše a její význam dosvědčen Zmrtvýchvstáním a Nanebevstoupením¹⁶⁶. Vždyť jeho „*stávání se*“ bylo vyvoláním, posláním a úkolem. Kristus je vrcholným Zjevením Boha v dějinách a zjevitelem Boží Trojice. Zviditelňuje svou lásku k Otci, spolu s ním se jako Oslavený stává dárce života, je nositelem Ducha a jako Oslavený jeho dárce. Ekonomická Trojice naprosto závisí na imanentní, a naše znalost imanentní Trojice je dána Trojicí ekonomickou. Je to vždy Bůh, který se sklání k člověku a dává se mu poznat z velké lásky k němu.

Úkon vtělení¹⁶⁷ je tajemstvím týkající se Kristova lidství, tajemstvím, dílem a projevem jednání celé Boží Trojice, stejně tak jako úkon křtu¹⁶⁸ . Ježíš Nazaretský, který plní své poslání jako člověk, je tím kdo zjevuje svým jednáním obraz Boha, dává možnost našemu nedostatečnému lidskému rozumu Boha poznávat.

¹⁶⁵) srov. POSPÍŠIL Ctrirad, Václav; Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010, str. 206-207

¹⁶⁶) srov. Mk 15, 39, Jan 16, 28

¹⁶⁷) srov. Lk 1,35

¹⁶⁸) srov. Mk 1, 10 - 11

Ve druhé knize nedělních kázání nacházíme text, který byl určen na den slavnosti „svaté a nerozdílné Boží Trojice“ svátek, který je oslavou věčné božské lásky Otce a Syna s Duchem svatým, hned v úvodu kázání nás autor odkazuje na nerozdílnost Boží Trojici, to znamená nerozdílnost osob, tak jak je definuje v r. 451 Chalcedonský koncil¹⁶⁹ a v dalším textu tentokrát v nedělních kázáních je hovořeno o Ježíši „který je Bůh i člověk...“¹⁷⁰.

V Ježíši je zjeven Boží záměr se stvořením, jsou v něm demonstrovány schopnosti lidské vůle a poslušnosti¹⁷¹. Je nutné dodat, že změny způsobené „stáváním se“ se týkají pouze lidské přirozenosti. Bůh je a zůstává neproměnný.¹⁷²

Na závěr této kapitoly bych ráda zmínila ještě otázku účelu vtělení, jak je prezentován v knihách pana Čenka. Ptáme li se po účelu vtělení, dostáváme se tím do oblasti funkcionální christologie, to znamená do významu Ježíše Krista a jeho díla pro celé stvoření.

V knihách kázání je opakován motiv „*Ježíš přišel na svět, aby sloužil ne sobě, ale druhým..... a aby posvěcoval svět.*“¹⁷³ V jiné části kázání pak čteme: „*Tys na tento svět z toho dobrotivého ohledu přišel, aby ti, kdož v tebe věří, nezhynuli, ale život věčný měl, aby nebyli odsouzeni k soudu nešťastnému, ale aby spasení došli*“¹⁷⁴ Autor také dovoláváním se na vykupitelskou a spasitelskou roli Božího Syna oproti lidské malověrnosti, slabosti a nevděku, vlastně vyjadřuje primární účel vtělení jako vykoupení lidstva ze hříchu a jeho obnovy smrtí Pána Ježíše na kříži¹⁷⁵.

¹⁶⁹) srov. ČENĚK Josef, Kázání na neděli 2; vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834 str. 13 – 21; Kázání na den svaté a nerozdílné Trojice Boží, „rozum svůj obzvláště v poznání zákona Páně cvičiti“

¹⁷⁰) srov. ČENĚK Josef, Kázání na neděli 1; vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834 str. 2

¹⁷¹) srov. Flp 2, 7

¹⁷²) srov. POSPÍŠIL Ctrirad, Václav; Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010, str. 213 - 219

¹⁷³) srov. ČENĚK Josef, Kázání na neděli 1; vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834 str. 67;

¹⁷⁴) Tamtéž str. 4

¹⁷⁵) srov. ČENĚK Josef, Kázání na neděli 1; vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834 např. str. 31 – 55;

Význam Kristův není jen v osvobození o hříchu, jak je většinou a nejčastěji předkládáno, ale když svatý Pavel káže o Kristu Ukřižovaném¹⁷⁶ pro naše hříchy a Vzkříšeném, tak nás ale také nabádá k oblečení se do Krista¹⁷⁷ a participaci s Kristem na jeho životě¹⁷⁸. Člověk totiž byl již v aktu stvoření stvořen k obrazu a podobě Boží.¹⁷⁹

Kenóze

Abychom mohli mluvit o tématu „kenóze“ vezmeme si k promyšlení novozákonní hymnus z listu sv. Pavla Filipánům. V předešlé části, ve které jsme promýšleli otázku vtělení podle Janova „*Prologu*“, jsme s odkazem na závěry patristických koncilů, dokladovali, že Ježíš vtělené Slovo byl s Otcem stejné podstaty¹⁸⁰, celý Bůh a přitom i celý člověk¹⁸¹, ve dvou přirozenostech bez smíšení, rozdělení, bez rozloučení a bezezměny.¹⁸² Hymnus z listu Filipánům¹⁸³ nám svými verši sděluje:

„Způsobem bytí byl roven Bohu, a přece na své rovnosti nelpěl, nýbrž sám sebe zmařil, vzal na sebe způsob služebníka a stal se jedním z lidí. A v podobě člověka se ponížil a stal se poslušný k smrti, a to k smrti na kříži.“

Tyto věty popisují Krista, v jeho rovnosti s Bohem, jeho sestoupení na zem a vtělení se člověkem. Připomeňme si v tento okamžik, že úkon vtělení Slova, není otázkou poslušnosti, ale je učiněn z jedné Boží vůle náležící celé Trojici. Teprve, když svým

¹⁷⁶) srov. 1 Kor 1, 23; 2, 2

¹⁷⁷) srov. Řím. 3, 14

¹⁷⁸) srov. Gal 2, 20

¹⁷⁹) srov. Gn 1, 27

¹⁸⁰) viz. koncil v Efezu r. 431;

¹⁸¹) viz. koncil v Nikaji r. 381

¹⁸²) viz koncil v Chalcedonu r. 451

¹⁸³) viz. Flp 2, 6 – 8

lidstvím vzal Boží Syn účast na pozemském životě lidí, ve svobodě svého jednání přijímá svou služebnou roli, ve které se přibližuje lidem v naději, že takto bude přijat, jako člověk se poníží, z krále, z Boha se stane Služebníkem, a v této roli projevuje svou věrnost a poslušnost „ až k smrti“. Vůle člověka se tu podřizuje vůli Boží.

Slovo kenóze bývá překládáno výrazy *vyprázdnění se*, *sebezmaření se*. Ze slova samotného tedy už můžeme vyvodit, že Ježíš člověk co koná, dělá sám a ve svobodné lidské vůli, která se té Boží poddává a nechává se jí vést, aniž by využil své přirozenosti Boha, ke svému vlastnímu užitku.

Pan Čeněk v textech kázání akcentuje myšlenku příchodu Božího Syna a jeho vtělení, především z důvodu sloužit druhým, stát se služebníkem¹⁸⁴. Ježíš Kristus se podle něj ponížil, aby mohl být Služebníkem a sloužit nám věčně. Dokonce nejvyšší míru tohoto ponížení vidí v tom, že se nám Ježíš daroval v podobě eucharistie, jak čteme v kázání:

„...tajemství svátosti oltářní jest pravý div lásky, jest div poníženosti našeho Spasitele.....Stojíme s ním ve spojení, jako se svým bratrem; neb chtěl stejně přirozenosti s námi oučastnen býti, podobu hříšného člověka na sebe přijav“¹⁸⁵.

V kontextu hymnu Filipanům hovoří pan Čeněk o poslušnosti Ježíš Krista a jeho naprosté odevzdanosti Bohu Otci v kázání, které měl o Květné neděli¹⁸⁶ na téma tohoto hymnu tímto způsobem:

„Kristus sám nám nejlépe ukázal, že jedinou posilu lze mít v naprostém odevzdání do vůle Boží,“.

Podle Josefa Čenka není pochyb, že se Ježíš stal člověkem, jak píše naším bratrem, nám rovný, a byl poslušný, tak jak o tom vypovídá pavlovský hymnus, ale není bez zajímavosti, jak na druhou stranu velmi intenzivně vysvětluje svým posluchačům, že se sice stal Kristus Pán člověkem, ale přitom v něm zůstává i božská přirozenost.

¹⁸⁴) srov. např. ČENĚK Josef z Warteburku, Kázání na neděli 1; vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834 str. 52, 67,

¹⁸⁵) srov. ČENĚK Josef, Kázání postní 1; vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834 např. str. 19

¹⁸⁶) srov. ČENĚK Josef z Warteburku, Kázání na neděli 1; vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834 str. 207-210

Tuto skutečnost ukazuje například na tom, že Ježíš předpovídá své umučení právě jako důkaz své vševědoucnosti a tím Božství.

*„Důkazy vševědoucnosti v Ježíši Kristu zjevně spatřujeme a z toho se o jeho božství přesvědčiti můžeme“*¹⁸⁷

Zdá se, že právě opakované zdůrazňování tématu božské vševědoucnosti, které věnuje nejenom pár zmínek v textech, ale přímo celé kázání, a o které tvrdili luterští kenotikové 19. století, ti kteří Lutherovo učení o gnózi lehce upravili, tvrzením, že Slovo při vtělení **odložilo** všechny božské vlastnosti, nejenom, že se jich **zřeklo**¹⁸⁸, bylo svým způsobem obranou proti takovému či podobnému chápání Krista vtěleného. Můžeme tedy říct, že pan Čeněk velmi zřetelně chápal důležitost zachování představy křesťana o Ježíši, který byl především Syn Boží, vtělené Slovo, disponující lidskou i boží přirozeností.

Otázka kenóze není jen otázkou zjevení jednoho z Trojice¹⁸⁹, ale má výrazně soteriologický význam, ukazuje nám člověka, který se dokáže vnitřně oprostít od všeho nepotřebného, dobrovolně se poníží, aby v sobě uvolnil prostor, ve kterém jeho lidství může vstoupit do plného prostoru s Bohem, uvolnil tak prostor pro lásku.

Hypostatická unie

Téma, které řešili již první koncily, avšak ani toto není téma, kterému by autor věnoval samostatné kázání nebo se jí výslovně zabýval, ale přesto otázka hypostatické unie je v jeho kázáních obsažena. Nevyhýbá se jí právě proto, že pochopení sjednocení dvou přirozeností, přirozenosti člověka a Slova v jedné hypostázi je pro lidskou bytost nezbytné, aby mohla následovat Ježíše, jako svého učitele a Mistra, a současně jej vyznávat jako Spasitele, Pána a Boha. A tak nás Josef Čeněk upozorňuje na to, že:

¹⁸⁷) srov. tamtéž str.140 - 144

¹⁸⁸) srov. MÜLLER Gerhard Ludwig; Dogmatika pro studium a pastoraci; Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 2010; str. 370

¹⁸⁹) srov. POSPÍŠIL Ctrirad, Václav; Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010, str. 243

„*Kristus Ježíš, který je Bůh i člověk a naše jednání je mu známé*“¹⁹⁰

a jinde zase upozorní: „*Ježíš....., neboť on je dítě Otce nebeského, náš spolubratr*“¹⁹¹

a v souladu s tím, že se učíme vyznávat Ježíše Krista dokonalého v božství a dokonalého lidství, tak jak nás nabádají církevní dokumenty, abychom mohli lidství následovat, tak nám pan Čeněk vysvětluje jak je nutné

„*Ježíše Krista, Učitele a Mistra, Spasitele poznávati, abychom mohli po jeho cestě radostněji kráčet*.“¹⁹²

Zdá se, že je si autor kázání opravdu vědom, jak je důležité poznání a porozumění pro to, že **Kristus je Božím Synem**, takže jeho identita je božská a přitom je jeho vykupitelský čin vykonán způsobem plně lidským, protože **je úplný člověk**, a v Kristu se obě přirozenosti sjednocují. Není bohočlověkem, v tom smyslu, že by snad byl jakousi mýtickou bytostí půl Bůh a půl člověk, jak by to snad viděla helénská mytologie¹⁹³. Pan Čeněk z Wartenburku vidí v Kristu vrchol člověčenství, ke kterému se však lidé mohou a dokážou přibližovat cvičením ve ctnostech a svátostmi¹⁹⁴. Současně Ježíše, Mistra Nazaretského interpretuje i v jeho Božské přirozenosti s božskými vlastnostmi, aby tím lépe mohl poukazovat na nezbytnost spojení a vztahu mezi člověkem a Bohem.

¹⁹⁰) srov. ČENĚK Josef z Wartenburku, Kázání na neděli 1; vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834 str. 2

¹⁹¹) Tamtéž str. 41

¹⁹²) Tamtéž str. 247

¹⁹³) srov. POSPÍŠIL Ctrirad, Václav; Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010, str. 172 -177;

¹⁹⁴) srov. ČENĚK Josef z Wartenburku, Kázání na neděli 1; vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834 str.151-152; str. 33

3. Závěr

V této práci jsem se snažila nastínit osobu Dr. Ph. Josefa Čeňka z Wartenberku. O tomto muži, který byl jen jménem v bibliografickém díle, ve kterém jsou mapovány osoby české katolické teologie, knize publikované prof. Pospíšilem v roce 2011. Dr. Josef Čeňek, muž, jenž byl možná od své smrti, do této doby zapomenut. Díky několika málo záznamům ve státním archivu v Hradci Králové a možnosti nahlédnout také do archivního depozitu Kolegiální kapituly v Hradci bylo možné se přiblížit životním osudům tohoto muže. Vzhledem k tomu, že velkou část svého života působil pan Čeňek z Wartenberku v Salzburgu jako vážený rektor vysokých škol, ředitel Teologické fakulty, konzistořní rada, a kanovník místní kapituly je pravděpodobné, že pátrání v Salzburšských archivech by mohlo přinést další poznatky o činnosti tohoto muže.

Životopis pana Josefa Čeňka napovídá, že se nejednalo o jen tak bezvýznamného člověka v duchovenstvu Rakousko–uherské monarchie a tak jsem své pátrání zaměřila i na Časopis katolického duchovenstva, kde o něm, s výjimkou jedné recenze jeho Postních kázání, recenze, kterou najdeme v ročníku 1835, na stranách 683 až 686, podepsanou farářem Minickem Janem Valeriánem Jirsjkem, nenacházíme další informace. To, že se v tomto časopise nenajdeme nekrolog Dr. Ph. Josefa Čeňka, je pravděpodobně dáno tím, že zemřel a je pohřben v Salzburgu.

Rozhodně je zajímavé, že pro člověka, který byl vzdálen od svého domova v Čechách, a byl určitě vytížen jak světskými tak duchovními povinnostmi ve svém rakouském působišti, bylo přesto důležité napsat pro své české „ovčičky“ a v českém jazyce soubory kázání na podporu a upevnění jejich víry.

V této bakalářské práci se věnuji analýze kázání pana Josefa Čeňka z Wartenberka z pohledu christologie. V tomto závěru bych chtěla říct, že kázání, která byla určena širokému spektru, posluchačů a čtenářů, z pohledu vzdělání a sociálního postavení, jsou pojata spíše z úhlu žité, křesťanské morálky, nežli teologicky - naukově, ale rozhodně jsou psána s úmyslem přivést posluchače k „*víře katolické*“, neustále jsou jim připomínány skutky a utrpení Pána Ježíše, které mají povzbudit k obrácení a následování Pána Ježíše Krista. Můžeme tedy konstatovat, že autor se snaží čtenářům pomoci pochopit, co Ježíš Kristus ve svém pozemském životě pro nás učinil a neustále nás svými slovy vede k tomu, abychom si brali ze skutků a chování našeho Pána příklad

a následovali jej. Současně velmi důrazně poukazuje na božskou přirozenost v Ježíši Kristu, a to tak, aby nedocházelo k přetížení pochopení lidské přirozenosti Ježíše z Nazareta a nebyla zdůrazňováním lidství podceněna, nebo dokonce pozapomenuta jeho božská přirozenost. Knihy kázání nám ukazují, kdo Mistr Nazaretský byl i jaký byl, nacházíme zde v rovnováze jak ontologickou tak funkcionální teologii. V textech autora jsou i připomínky na realitu skutečností tajemství, která v církvi slavíme a která v ní prožíváme. Současně zde posluchače učí tomu, že lidský rozum je nutné používat a opřít se o něj, ale proti božímu je nedostatečný k tomu, aby pochopil všechna tajemství, se kterými se setkává člověk ve svém životě.

Užívání biblických citací v uvedených knihách kázání je velmi zřídka, ale vždy přiměřené a uplatněno tak, aby zdůraznilo vlastní autorova slova, a podpořilo jeho výklad pravd. Přitom nemůžeme tvrdit, že by pan Čeněk upřednostňoval teologii některého z evangelistů, nebo apoštola Pavla. Ze starozákonních knih se odkazuje převážně na proroky Izajáše a Ezechiela, v časté míře používá citací z žalmů.

Christologie úzce souvisí s další dogmatickým oborem soteriologií. Bohužel určený rozsah bakalářské práce mi nedovolil, abych uvedla i analýzu soteriologického případně i ekleziálního pohledu Dr.Ph Josefa Čenka z Wartenberku.

Použitá bibliografie:

ČENĚK Josef z Warteburku, Kázání na neděli 1; vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834

ČENĚK Josef z Warteburku, Kázání na neděli 2; vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834

ČENĚK Josef z Warteburku, Kázání postní; vyd. J. H. POSPÍŠIL 1834

KADLEC Jaroslav, Přehled českých církevních dějin 2, vyd. Zvon 1991

POSPÍŠIL Ctrirad Václav; Ježíš z Nazareta Pán a Spasitel; 4.vyd. Praha-Krystal OP-Karmelitánské nakladatelství 2010

MÜLLER Gerhard Ludwig Dogmatika pro studium i pastoraci; Karmelitánské nakladatelství 2010

SOAHK inv.č.knihy 188 –Pamětní kniha děkanství- archiv konzistoře

SOAHK Kronika mlékosrbská Liber memorabilium pro teritorie Mlikosrbenski 10;
Gedenkbuch der Mlíkoserben Localie 2 – 1835;

SOAHK –inv.č.knihy. 123 – Kronika Hradecká

ELEKTRONICKÉ ZDROJE :

http://depositum.cz/knihovny/ckd/tiskclanek.php?id=c_9532

<http://cchma.cz/ckd.php>